

UMETNOST

MESEČNIK ZA UMETNIŠKO KULTURO • LETO II • 9-10

Galanda

ZA DARILO, KAKOR TUDI ZA DOPOLNILI VASE KNJIZNICE VAM PRIPOROČAMO SLEDEČE UMET- NISKE IZDAJE NAŠE ZALOŽBE:

France Prešeren: Sonetni venec z izvirno, ročno kolorirano in od avtorja podpisano podobo Primicove Julije. Besedilo sonetov, ki je prirejeno po izdaji Prešernovih Poezij iz leta 1847, spremlja 29 izvirnih linorezov Mihe Maleša, dočim je uvod napisal doktor Rajko Ložar. Monumentalna knjiga, ki je bila deloma tiskana v Pragi, je izšla v omejeni numerirani nakladi. Cena v elegantno platno vezanemu izvodu 240.— din.

Miha Maleš: Sence ali knjiga lesorezov in linorezov. To monumentalno delo, ki je edinstveno na našem knjižnem trgu, je izšlo le v tri sto numeriranih izvodih z avtorjevo signaturo in vezano na japonski način; vsebuje poleg uvoda, ki ga je napisal upravnik Narodne galerije Ivan Zorman, M. Maleševе avtobiografske pesmi in aforizmov o umetnosti — preko 150 slik. — Cena izvodu je 280 din.

Emil Schaub-Koch (Florenca): Miha Maleš. Je to najlepša biografija na našem knjižnem trgu. V razpravi, ki jo je napisal švicarski umetniški kritik, filozof in estet svetovnega slovesa (sedaj profesor v Florenci), nam razčlenjuje tako različno Maleševu umetnost z evropskega vidika in jo prišteva k najvišjim dognanjem svetovne umetnosti. Monografija je elegantno vezana, ima večbarvno umetniško prilogo in so reproducirana v njej vsa najznačilnejša dela našega umetnika — preko 80 reprodukcij na najfinejšem krednem papirju. — Cena 70 din.

Vse knjige se naročajo pri Bibliofilski založbi v Ljubljani, Pod turnom št. 5.

Opozorilo našim cenjenim naročnikom

Prihodnja dvojna številka »Umetnosti« (11—12), s katero bo naš II. letnik 1937-1938 z a k l j u č e n, izide 1. julija 1938. Zaključna številka bo vsebovala tudi kazalo in bomo na željo naših naročnikov preskrbeli izvirne platnice za vezavo. »Umetnost« izhaja točno po napovedanem programu, zato **NUJNO PROSIMO ZA TOČNO PORAVNAVO NAROČNINE** 60 din, odnosno 90 din za umetniški papir. Izvodi, ki so odtisnjeni na umetniškem papirju, imajo na prvi strani ovitka v levem spodnjem kotu označbo »UMETNIŠKI PAPIR« (90 din letno). Položnice smo priložili vsem cenj. naročnikom, ki nimajo plačane vsaj polletne naročnine.

Uredništvo in uprava
»UMETNOSTI«

»Umetnost« — izide dvanajst številka na leto. Celoletna naročnina znaša 60 din, na umetniškem papirju 90 din; za inozemstvo 70 din, odnosno 100 din. Posamezna dvojna številka 16 din, oziroma 24 din. Naroča se na naslov: Uprava »Umetnosti«, Ljubljana, Pod turnom št. 5.

Izdaja Bibliofilska založba v Ljubljani. Urejuje uredniški odbor (dr. Rajko Ložar, France Gorše, Martin Benčina), odgovarja Miha Maleš. Vsi v Ljubljani. Nenaročeno gradivo se ne vrača. Fotografske posnetke Maleševih, Kregarjevih in Mušičevih podob je izvršil Jože Blejec. Tisk Narodne tiskarne (predstavnik Fran Jeran) v Ljubljani.

UMETNOST

LETO II.

LJUBLJANA, MAJ-JUNIJ 1938

ŠT. 9-10

Miha Maleš — Rihard Jakopič — Linorez 1929

DRAGI MOJI TOVARIŠI IN TOVARIŠICE, STARI IN MLADI!

Pozdravljam Vas, ter se Vam zahvaljujem za čast, ki ste mi jo izkazali s tem, da ste se spomnili name in me izbrali za častnega predsednika današnjega umetniškega kongresa. Vse moje življenje je bilo po božji volji posvečeno umetnosti, naši umetnosti. Zaradi tega mi je bilo tudi vsako pošteno prizadevanje mojih tovarišev vedno bolj pri srcu, kakor pa moj lastni blagor.

S svojimi srbskimi in hrvatskimi tovariši sem se seznanil že v svojih študijskih letih na Dunaju in v Monakovem. Na I. jugoslovanski umetniški razstavi v Beogradu leta 1904. pa je bilo naše prijateljstvo potrjeno in spoznali smo, da nam je skupna naša pot v bodočnost. Balkanska, posebno pa svetovna vojna sta za dolgo časa preprečili naše velike načrte.

Življenje se je obrnilo narobe. Materialistična načela so zmagala nad duhovnostjo.

Danes je umetnost — najvišji izraz človeške duše — potisnjena ob stran in ji je dovoljeno življenje le, če služi v ponižanju in sramoti človeški požrečnosti in pohlepnosti. Razumljivo je torej, da se nahaja danes umetniški stan v najstrahotnejšem položaju in treba mu bo večjih naporov in bojev kakor kdaj prej, da se reši iz tega obupnega stanja.

Neusmiljena usoda mi je zastavila pot in mi zabranila, da se aktivno udeležujem tega veličastnega boja. Le od daleč in z žalostnim srcem smem gledati zdaj na svojem razpotju iz življenja v smrt na dogodke današnjih dni.

Prosim vas mlade, ki imate v sebi še dovolj življenjskih moči, da se zaveste svojih dolžnosti, da jačite svoje mišice in se pripravite v skupnem prizadevanju in medsebojnem spoštovanju na boj za čast človeštva in naše domovine.

V Ljubljani, v marcu 1938.

Rihard Jakopič.

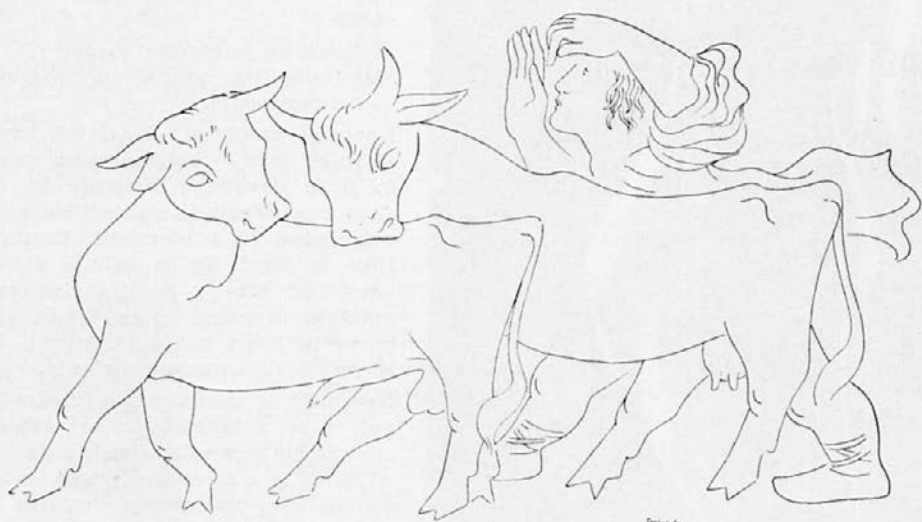
(Otvoritveni govor na kongresu likovnih umetnikov v Ljubljani)

SKLEPI II. VSEDRŽAVNEGA KONGRESA LIKOVNIH UMETNIKOV V LJUBLJANI V DNEH 19., 20. IN 21. MARCA 1938

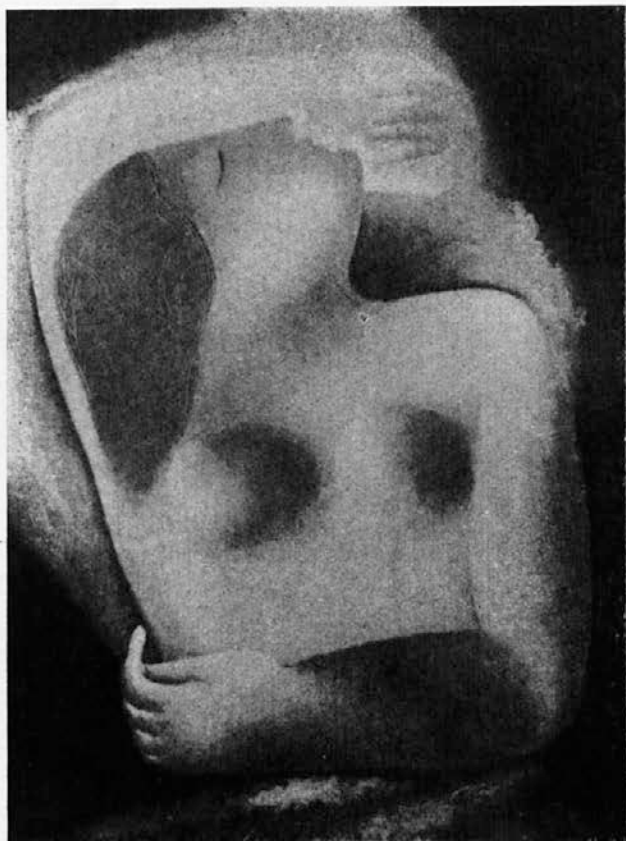
Pod častnim predsedstvom g. Riharda Jakopiča in predsedstvom g. Ivana Vavpotiča, Dj. Tiljaka in Mih. S. Petrova ter tajnikov Marina Studina, Mirka Šubica in Draga Vidmarja se je vršil v dneh 19., 20. in 21. marca 1938. II. vsedržavni kongres likovnih umetnikov v svečani dvorani ljubljanskega magistrata. Prisotni so bili delegati iz Beograda (za U. L. U.) gg. Dragoljub Glišić, Marin Studin, Mih. S. Petrov in R. Živanović-Noje, iz Zagreba gg. Ivo Režek, Djuro Tiljak in Slavko Bril (za strokovno organizacijo hrvatskih likovnih umetnikov) in Vil'm Svečnjak (za napredne hrvatske umetnike), dalje predstavniki Pomožne zadruge likovnih umetnikov v Zagrebu, iz Maribora gg. Karel Jirak in Ivan Kos (za umetniški klub »Brazdo«) ter velika večina umetnikov iz Ljubljane in Slovenije. Pismo so v naprej izrazili svoje soglasje s sklepi kongresa umetniki iz Sarajeva.

V trodnevnem zasedanju je kongres vsestransko pretresel splošne umetniške prilike v državi in vrsto aktualnih stanovskih in umetniških problemov. Kongres je soglasno sprejel sledeče sklepe:

1. Kongres stoji enodušno na stališču, da so umetniki in njihovo ustvarjanje nerazdružno povezani z usodo naroda, kateremu pripadajo, in z usodo svetā, v katerem živimo. Umetniki se zavedajo, da samo dobri odnošaji med narodi in pravični odnošaji med ljudmi predstavljajo osnovo vsake koristne delavnosti. Umetniki se enodušno izražajo za vsestransko dviganje in izkoriščanje stvariteljskih sil naroda, za družabno pravico, za svobodo in mir in proti vojni.

Mikuláš Galanda — Pastir — Risba

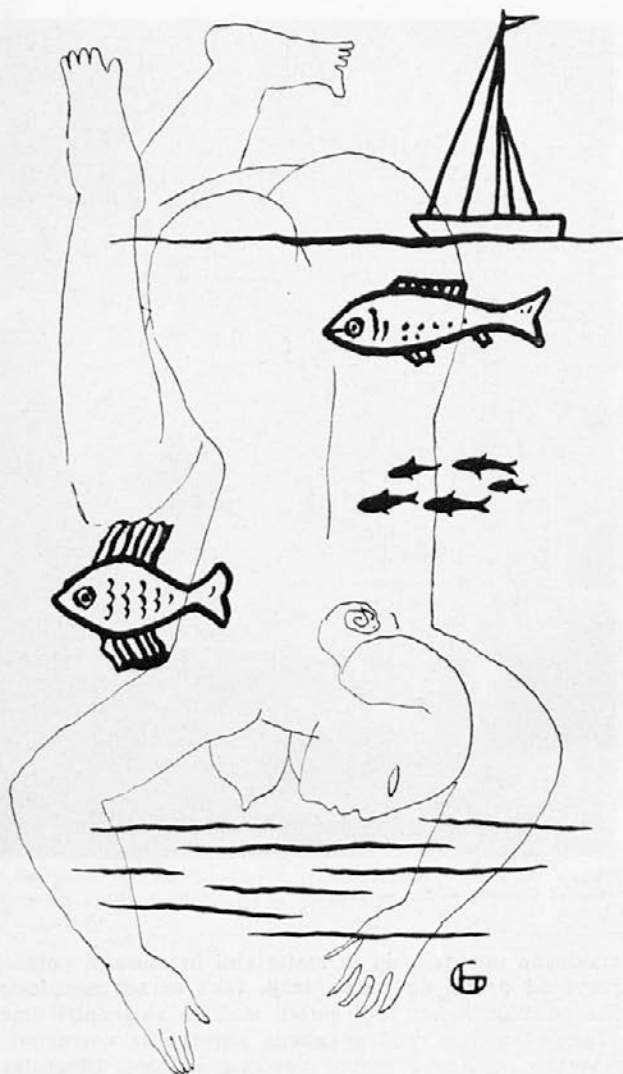
Mikuláš Galanda — Sen — Olje

2. Kongres je enodušno ugotovil, da je materialni in moralni položaj umetnikov in umetnosti v državi od dneva do dneva težji, tako zaradi nezadostno organizirane uradne umetniške politike, kakor tudi zaradi majhne aktivnosti umetniških organizacij v državi. Tako stanje ne proži nikakega jamstva za normalno umetniško življenje in s tem težko prizadeva razvoj narodne kulture. Umetniki ne morejo in nočejo več mirno gledati propadanja svojih dolgoletnih naporov in žrtev in uvidevajo, da je skrajni čas, da vzamejo sami v svoje roke odločanje o svoji usodi in usodi naše umetnosti.

3. Najbistvenejše stanovske in umetniške potrebe v državi narekujejo likovnim umetnikom ustanovitev avtonomnih sindikatnih organizacij s sedeži v naših likovnih središčih: v Beogradu, Zagrebu in v Ljubljani. Sindikatne organizacije bodo omejile svoje delo izključno na reševanje stanovskih vprašanj, a redni letni kongresi morajo biti forumi, na katerih se bodo sestali predstavniki teh sindikatov, da bi reševali skupna vprašanja, postavljali skupne zahteve in koordinirali svojo borbo za skupne interese.

4. Ustanovitev centralnega umetniškega sveta v Beogradu, kakor tudi lokalnih umetniških svetov v Beogradu, Zagrebu in Ljubljani, se lahko izvede pravilno in v korist umetniške delavnosti v državi, samo s popolnim sodelovanjem naših umetniških organizacij. V centralnem svetu morajo biti enakopravno zastopana vsa tri likovna središča.

5. Umetniki so pripravljene, da ob vsaki priliki dajo svoje prispevke za dostojno reprezentiranje naše kulture v tujini. Dostojno se bomo mogli predstaviti samo tako, da izbiro del za take prireditve izvrši vsako avtonomno likovno središče za sebe.

Mikuláš Galanda — Voda — Risba

Samo po sebi se razume, da morajo iniciatorji takih prireditve vsaj tri mesece preje obvestiti likovna središča o nameravani prireditvi. Dela živčih umetnikov iz javnih in privatnih zbirk se ne smejo razstavljeni na reprezentativnih razstavah v tujini brez predhodnega skupnega pristanka umetnikov.

6. Umetniki smatrajo, da je za uspešen razvoj domačega življenja velike važnosti prirejanje velikih reprezentativnih razstav tujih mojstrov. Dosledno temu, smatra kongres, da je treba vsako tako prireditev redno omogočiti v vseh treh umetniških središčih. Ker se baš sedaj prireja v Beogradu razstava italijanskega portreta vseh vekov pozivamo, da se ta razstava prenese v Zagreb in Ljubljano.

7. Kongres zahteva, da novo ustanovljena Umetniška akademija v Beogradu čimpreje dobi svojo stavbo in vse oddelke, predvidene po uredbi o njeni ureditvi, da se v Zagrebu današnja Umetniška akademija čimpreje dvigne na stopnjo fakultete in da se pravitako v Ljubljani ustanovi Umetniška akademija.

8. Kongres smatra, da imajo naši nadarjeni likovni umetniki prav tako pravico na

Mikuláš Galanda — Kompozicija — Olje

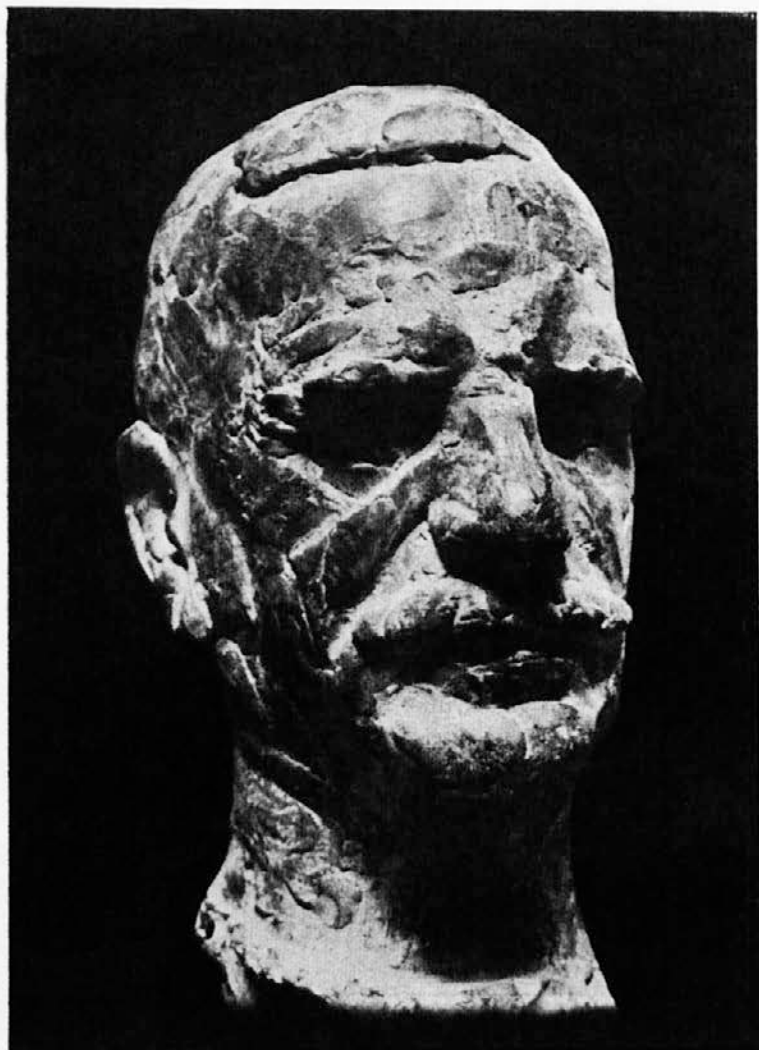
državno podporo za svoje izpopolnjevanje v tujini kakor ostali kulturni delavci. Zato zahteva od pristojnih, da se ustanovijo take stipendije v zadostnem številu in da se razdelijo enakopravno na vsa tri likovna središča.

9. Umetniki zahtevajo, da se z uredbo končno določi in zavaruje tudi zgraditev umetniških delavnic v državnih in samoupravnih poslopijih v naših likovnih središčih.

10. Z največjim obžalovanjem je kongres sprejel obvestilo, da učni načrt meščanskih in srednjih šol v zadnjem času zapostavlja risanje kot predmet s tem, da zmanjšuje število ur. Pri tem se dogaja, da tako znižane ure ne dobivajo učitelji strokovnjaki. Umetniki stojijo na stališču, da bi bilo potrebno likovni vzgoji mladine pri nas posvetiti več pozornosti, da bi morala biti ta vzgoja v rokah izključno le usposobljenih učiteljev - absolventov umetniških akademij ter da se v meščanske in srednje šole uvede zgodovina umetnosti kot obvezni predmet.

11. Zaradi izboljšanja težkega položaja umetniškega stanu pri nas predlaga kongres likovnim središčem ustanovitev umetniških zadrug. Obenem apelira na pristojne oblasti, da te zadruge oprostito carine za umetniški material.

12. Kongres stoji odločno na stališču, da je treba vsa javna umetniška dela v državi

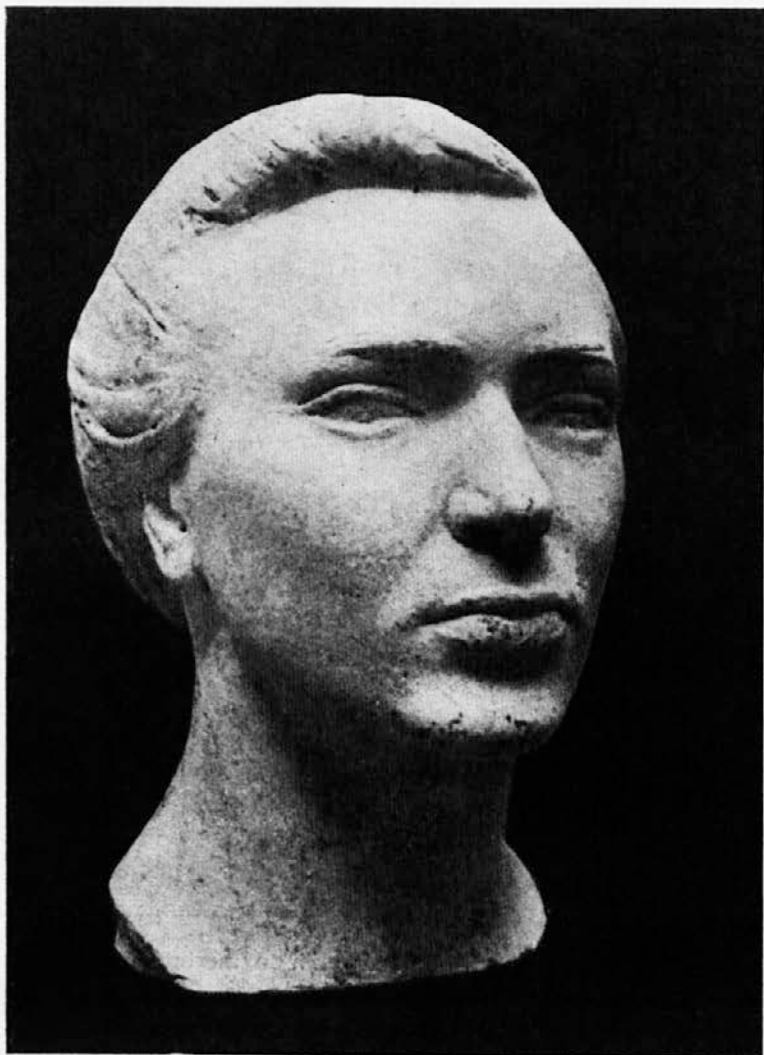
Zdenko Kalin — Moj oče — Mavec — Mestna občina ljubljanska

dodeljevati izključno z javnimi natečaji, ki edino nudijo jamstvo, da se dosežejo najboljše umetniške rešitve; dalje zahteva kongres, da so v vsakem razsodišču zastopani predstavniki likovnih umetnikov odnosno likovnih organizacij.

13. Kongres smatra, da je redna letna postavka za odkup umetniških del v državnem proračunu povsem nezadostna, da bi se omogočilo umetniško življenje v naši državi in smatra, da je treba to postavko povišati na Din 500.000.—. Obenem zahteva kongres, da se pri državnih odkupih postopa paritetno za vsa tri likovna središča, da se ti odkupi izvršijo samo na javnih razstavah s komisijami, v katerih morajo biti zastopani predstavniki dotičnih likovnih središč in da se pojma »odkup« in »podpora« ne zamenjavata.

14. Umetniki smatrajo, da bi bilo potrebno tudi pri nas — slično kot pri drugih kulturnih državah — ustanoviti redne državne nagrade za najboljša umetniška dela, ki bi nagrajencem omogočile odhod v tujino radi nadaljnjega izpopolnjevanja.

15. Kongres je z obžalovanjem ugotovil, da naše dosedanje zahteve za ugodnosti pri

Zdenko Kalin — Mavra — Bron — Narodna galerija v Ljubljani

voznjah po državnih železnicah in parnikih pri merodajnih niso našle razumevanja. Kongres apelira na pristojne, da se dovoli umetnikom vožnja s 75% popustom na državnih železnicah in parnikih.

16. Da bi naša mesta dobila lepše lice in da bi se dvignil okus pri gradnji, apelira kongres na pristojne, da se čimprej izda zakonita odredba, po kateri bi se ob priliki graditve reprezentativnih privatnih, državnih ali samoupravnih poslopij, moralo potrošiti 5% celotne vsote za umetniško okrasitev dotičnega poslopja.

17. Kongres apelira na pristojne za nujno izdajo zakonite uredbe, po kateri bi bile tuje in domače tvrdke obvezane vršiti propagando svojega blaga v naši državi z likovnimi sredstvi, izdelanimi od domačih umetnikov. Isto tako kongres zahteva, da se z zakonom prepove uvoz likovnega k'ča, s katerim je preplavljena naša država, zlasti v pogledu cerkvenega slikarstva in kiparstva. Končno kongres zahteva, da se na uvoz vseh izdelkov uporabne umetnosti umetniške industrije poveča carina, da bi se na ta način na eni strani doseglo živahnejše razvijanje umetniške produkcije

Maksim Sedej — Dvojica — Olje

v državi sami, na drugi strani pa naj bi se s temi carinskimi prebitki omogočila ustanovitev fonda za bolne umetnike.

18. Kongres apelira na oprostitev vseh državnih in mestnih taks na vstopnice za umetniške razstave, zatem za oprostitev vseh mestnih trošarin pri transportih umetniških del v posamezna mesta in za olajšanje carin pri izvozu umetniških del iz države in uvozu v državo za vse umetnike iz naše države.

19. Kongres apelira na pristojne oblasti, da končno rešijo že davno aktualni problem zavarovanja umetnikov za primer bolezni, onemoglosti in smrti.

20. Pr:hodnji II. vsedrjavni kongres bo v Beogradu leta 1939.

Ker se po umetniških delih in umetniški kulturi vsakega naroda meri tudi njegova splošna kultura in njegova duhovna sila, smatrajo ustvarjalci teh pomembnih vrednot, s katerimi država reprezentira, da imajo polno pravico zahtevati od pristojnih ono pažnjo, ki jim pripada, in ono materialno zaslonbo, ki vsako obče koristno delavnost lahko napoti v zdrav napredek.

Vpošteva je tako položaj našega umetniškega stanu, kakor tudi splošne gospodarske razmere v državi, smatra kongres, da vse te njegove zahteve predstavljajo samo minimum tistega, kar umetnikom in umetnosti pripada.

V Ljubljani, dne 21. marca 1938.

Tajniki:

Marin Studin l. r.

Mirko Šubic l. r.

Drago Vidmar l. r.

Predsedniki kongresa:

Ivan Vavpotič l. r.

Mih. S. Petrov l. r.

Djuro Tiljak l. r.

Maksim Sedej — Kompozicija — Olje 1935 — Muzej princa Pavla v Beogradu

Janko Samec:

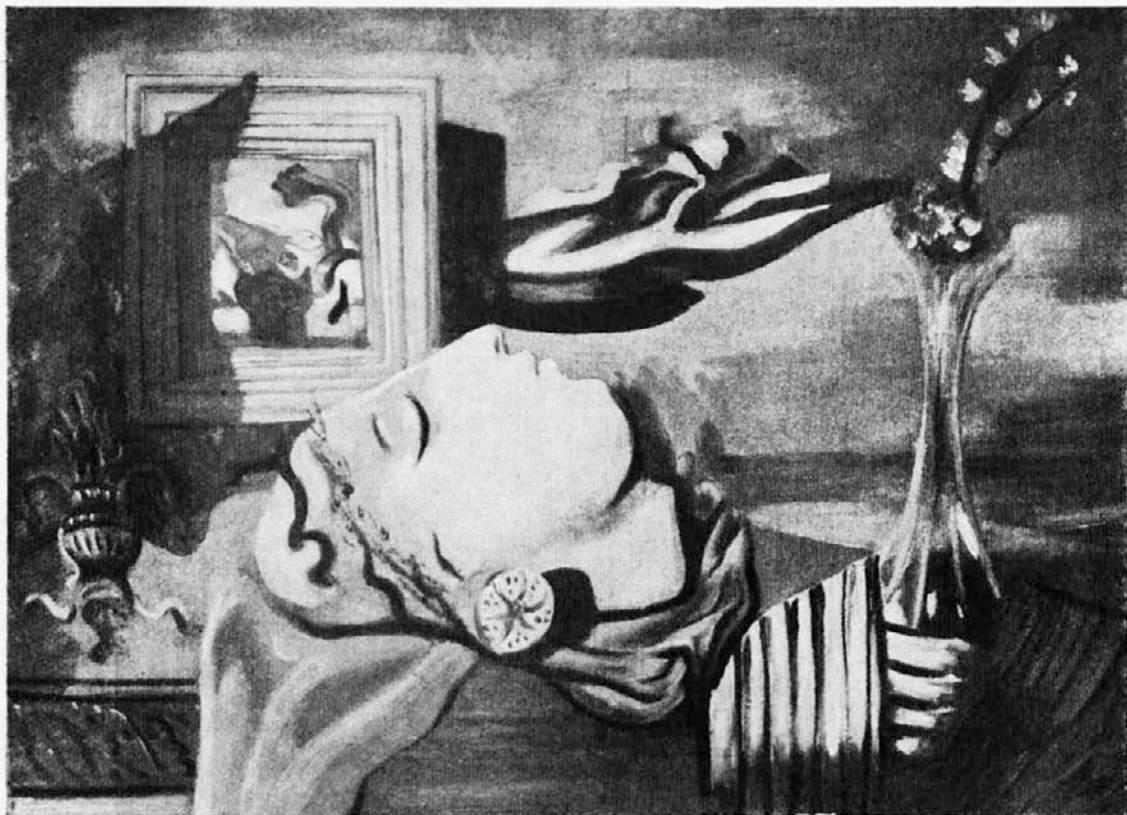
RUT

Ti, mala Rut, in tvoje bele sanje,
ki hrepenijo venomer v nebasa,
in ni pogled še tujega očesa
oskrunjajoče potopil se vanje . . .

ti, mala Rut, ki v zarje se jutranje
bleščiš ko kaplja rose od drevesa —
kaj bo, ko v dozorelost se telesa
ti ukrade še poslednjih ur spoznanje?

Mar boš kot nežen sad, ki sred ograde
strupene slane žejen se napije,
ter končno od drevesa sam odpade,

da v lastnih dni neplodnosti segnije? —
O, mala Rut . . . Ko zrem ti v sanje mlade,
mi zate v prsih plička plaho bije . . .

Stane Kregar — Večer v maju — O'lje 1938

UMETNOSTNA AKADEMIJA V LJUBLJANI

(Poročilo na kongresu likovnih umetnikov v Ljubljani)

V ministrstvu za prosveto se je lansko leto snoval načrt zakona za ureditev umetnostnega šolstva v državi. Postavila se je načelna osnova te ureditve, da se organizira državno umetnostno šolstvo v akademije umetnosti, s pravicami visokih šol, katerim so prideljeni oddelki za umetno obrt, s pravicami srednjih šol.

Ker je tudi za bodočnost slovenske umetnosti vprašanje umetnostnega šolstva eminentne važnosti in da se ne bi reševalo mimo nas, smo na lanskem občnem zboru Društva slovenskih likovnih umetnikov 23. januarja 1937 sklenili, naj društveni odbor razmotri vse dejanske okolnosti in sestavi predloge, kako se naj izvrši ureditev umetniških šol, da bodo upoštevani tudi interesi slovenske umetnosti, v skladu z njenimi zgodovinskimi temelji, z njenim sedanjim razvojem, ter v prid umetnosti naših bodočih generacij. Tej naši akciji je dala izrazit poudarek naša zaveza, da smo slovenski umetniki poklicani in dolžni sodelovati z vsemi svojimi močmi pri vseh skupnih naporih jugoslovanskih umetnikov za vzvišene smotre skupne jugoslovanske umetnosti, zato se tudi zavedamo svoje enakopravnosti pri graditvi in urejevanju državnih umetnostnih institucij. Da ne moremo odstopiti od svojih pravic, je jasno in pravično.

Društveni odbor je zaradi tega prosil Udruženje likovnih umetnikov v Beogradu, da nam sporoči svoje predloge za reorganiziranje njihovih umetniških šol v umetnostne akademije, ker je na podlagi njihovih načrtov bila že izdelana uredba in finančni

Stane Kregar — Miza na obali — Olje 1938

zakon za akademije v Beogradu in Zagrebu. Hoteli smo slediti njihovim stvarnim in od ministrstva osvojenim osnovam, ter upoštevajoč naše prilike, staviti svoje zahteve za Ljubljano. Ko je meseca junija g. ban dr. M. Natlačen naročil, naj se mu predloži konkreten predlog za postavitve državne šole za upodabljajočo umetnost v Ljubljani, smo izdelali v kar najmanjšem in minimalnem obsegu načrt za organizacijo umetnostne akademije. Gospod ban je poslal naš načrt s približnim proračunom in z obširno spomenico ministru za prosveto. V tej spomenici je vsestransko utemeljena zahteva, da se ta umetnostna institucija v Ljubljani postavi in se s tem izpolnijo naše umetnostno kulturne pravice.

Enako kakor je gospod ban sprejel naš predlog, ga osvojil in priporočil ministru v realiziranje, tako je priznal upravičenost naših zahtev tudi gospod minister za prosveto Dimitrij Magarašević ter je poudaril, naj se zberejo stvarne osnove in organizirajo pravice za izvedbo naših zahtev.

Osnovan je bil poseben odbor, ki naj poleg našega društvenega odbora deluje samostojno kot kuratorij za izvršitev pripravljanih del za umetnostno akademijo v Ljubljani. V kuratoriju je dvanajst članov, zastopnikov javnih in kulturnih institucij, umetnostnega javnega življenja ter umetnikov, in sicer: Dr. Fran Windischer, predsednik Narodne galerije, dr. Fran Stele, univ. profesor, šef umetnostno zgodovinskega seminarja, dr. Rudolf Mole, načelnik kulturnega oddelka mestne občine ljubljanske, dr. Rajko Ložar, kustos Narodnega muzeja, Marijan Marolt, umetnostni zgodovinar in odvetnik, Ivan Zorman, upravnik Narodne galerije, Božidar Boriko, prosvetni urednik »Jutra«, dr. Tine Debeljak, prosvetni urednik »Slovenca«, Ivan Vavpotič, slikar, Niko Parnat, slikar, Gojmir Anton Kos, slikar, Fran Tratnik, slikar.

Predsednik kuratorija Marijan Marolt je potoval v Beograd, da je obvestil gospoda ministra za prosveto o smotru in cilju kuratorija, izročil mu je tozadevni memorandum, kakor tudi gospodu ministru dr. A. Korošču, g. ministru dr. Kreku in nekaterim narodnim poslancem. Gospod minister za prosveto je gosp. Maroltu ponovil zgoraj navedene nasvete.

Sledeč tem direktivam je kuratorij sklenil ustanoviti predhodno umetniško šolo, kot pripravljajno šolo za bodočo umetnostno akademijo. Za to šolo je najeta in pripravljena velika dvorana v palači »Grafike«. Delo za organizacijo šole je v polnem pripravljanju. Šola se ustvarja na rigorozno umetniškem stališču in je v tem pogledu njen uspeh zagotovljen. Gmotna sredstva za šolo so zagotovljena z banovinsko in mestno subvencijo. Umetniška šola bo organizirana po navodilih in ukrepih kuratorija.

Pri Slovencih je tradicija slikarskih šol v modernem smislu že več stoletij zgodovinsko izpričana. Konec 17. stoletja je bila v Ljubljani osnovana Academia operosorum, ki je imela svojo slikarsko šolo, katera je plodno posegala v tvornost slovenskega baroka v začetku 18. stoletja. V drugi polovici 18. stoletja je vodil v Ljubljani na pobudo slovenskega mecena grofa Edlinga posebno slikarsko šolo slikar Andrej Herrlein in s tem nadaljeval delo, ki ga je pred njim vršil v svoji delavnici Janez Valentin Metzinger. V prvi pol. 19. stol. imamo v Sloveniji kar dve veliki delavnici, katerih mojstra sta delovala predvsem kot umetnostna vzgojitelja, v Kranju Leopold Layer, v Ljubljani pa Prešernov prijatelj Matevž Langus. Bogata tradicija stenskega slikarstva se je sredi preteklega stoletja iztekla v šoli Janeza Wolfa, iz katere sta izšla poleg drugih tudi odlična slikarja brata Janez in Jurij Šubic. Na tujih tleh, v Monakovem je imela naša moderna v šoli Slovenca Antona Ažbéta varno streho; v njej so se šolali domala vsi slovenski impresionisti in mnogi srbski in hrvatski umetniki.

Naj se pri tej priliki spomnimo na tradicijo naših umetnikov pedagogov, ki so našli torišče svojih sposobnosti v tujini. Tako je bil Slovenec Lovro Janša od leta 1806.—1812. profesor na dunajski akademiji, Franc Kavčič od leta 1799.—1820. profesor, od leta 1820.—1828. pa rektor dunajske akademije, Janez Šubic v osemdesetih letih prejšnjega stoletja profesor slikarstva na šoli za umetnostno obrt v Kaiserslauternu, Jurij Šubic pa je dobil ponudbo za ustanovitev umetnostne akademije v Atenah. Umetnostne težnje pri Slovencih v sodobnosti dokumentira v prvi vrsti Narodna galerija v Ljubljani. Se to pomlad bo zrasla nova Moderna galerija, kar živo govori o aktivnosti prizadevanj naših dni za sodobno likovno umetnost. Če omenimo še znanstveno poučevanje zgodovinske umetnosti v umetnostno zgodovinskem inštitutu ljubljanske univerze in pri Umetnostno zgodovinskem društvu, potem postane pač jasno, da ne more biti skrb za umetnostni naraščaj prepuščena neorganizirani slučajnosti in da je že skrajni čas za oživotvorjenje visoke umetnostne šole. Zgodovina vseh dob izpričuje, da nosi pravo podobo narodove kulture le ona umetnost, ki je nastala samoraslo, v narodu svojstvenem izrazu, ne pa pod vplivom tujih šol. Ta resnica se jasno pokaže, potem ko se umirijo časovne struje in ostane živa samo ona umetnost, ki je zmagala z lastno notranjo močjo. Čim manjši je narod, tem večja je nevarnost, da podležejo umetniki tujim vplivom in posnemanju, njihovo delo ostane prazno in v družbi umetnosti drugih narodov brez svojega značaja. Umetniku, ki hoče ustvariti resnično vrednoto, so vsi tuji vplivi v izražanju samo zamuda na njegovi poti. Zato moramo začeti vzgajati našo mladino v umetnosti doma, pri korenini, da se naučijo soka domače zemlje. Potem šele naj gre umetnik v svet in s svojim samostojnim izrazom konkurira z umetnostjo drugih narodov. Tak način ureditve državne umetniškega šolstva, da zrastejo v državi trije zavodi, četudi v minimalnem obsegu, v Beogradu, Zagrebu in Ljubljani, pa zagotavlja za bodoče tudi največji možni uspeh skupne jugoslovanske umetnosti.

Iz vseh teh razlogov, upoštevajoč zgodovinske momente iz umetniške preteklosti Slovenije in sodobni položaj slovenske likovne umetnosti v narodni kulturi, je kongresni zbor soglasno in navdušeno osvojil zahtevo, da se ob enem z akademijami v Beogradu in Zagrebu ustanovi Akademija umetnosti tudi v Ljubljani.

Fran Tratnik

Stane Kregar — Lovec — Olje 1937

Miran Jarc:

POMLAD

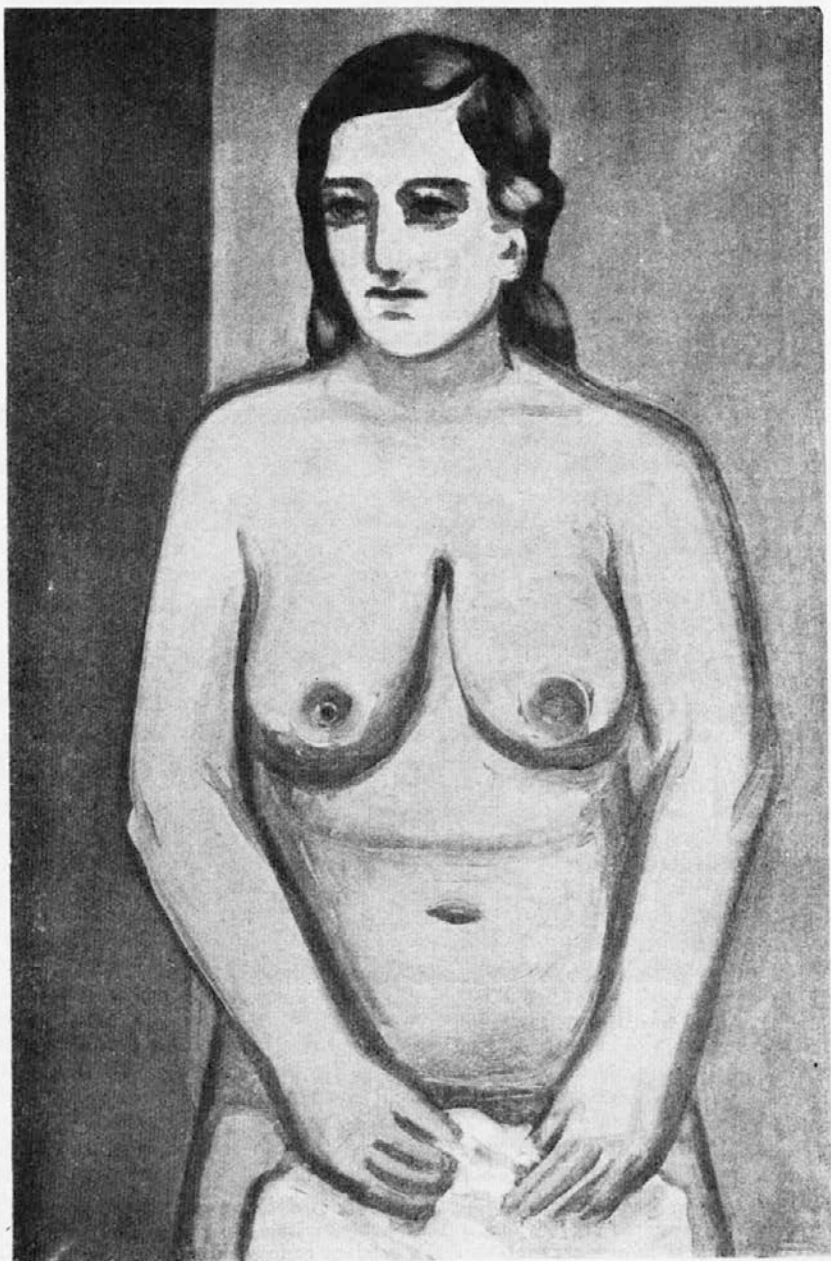
Šibice tanke, vse v rožnatem cvetju —
Koprena, ki vanjo pogled se je vjel:
svet je zdaj vonj, ki je vame zapel,
vonj mlade zemlje v prvem spočetju.

Čas mlade trave, semen in kali,
meževnih dreves in norečih živali . . .
Sonce, o sonce, razdraži, razgali
sile prežave še spečih stvari.

Gledam dobrove razpete v vsemir,
konje, ki plavajo preko njih
v slepi radosti. Pomladni prepih
v bitja zanaša svoj sinji nemir.

Čas, ko v človeku otrok se budi,
k prsim zemljé bi se žejen privil,
njenih kipečih sil se napil
s soncem presvetlil bi mrklo kri.

In se potopil bi v jedro veselja,
ko riba, ki v globinah živi,
nerojenec, ki še v materi spi,
za hip bi bil vsaj stvariteljska volja.

Miha Maleš — Polakt — Olje 1937

Pravi umetnik je vedno mlad in vedno se išče in ni nikoli popoln, ker nič ni popolno in vse je popolno, ker srce in duša temu vse in nič ne priznata... Le poglejmo našega Jakopiča! Kako se »išče«, izpopolnjuje, kako je mlad, pa ve, da se ne bo nikoli našel, ne izpopolnil in tudi ne postaral...

Miha Maleš (»Sence«)

Miha Maleš — Damski portret 1937

II. KONGRES LIKOVNIH UMETNIKOV V LJUBLJANI

Kmalu po prevratu so zaživele v vseh kulturnih žariščih osvobojene domovine stare prijateljske in tovariške vezi med jugoslovanskimi likovnimi umetniki, vezi, ki jih je siloma pretrgala svetovna vojna.

Staro gardo srbske »Lade«, slovenske impresioniste »Savane«, slovensko krilo »Lade«, »Vesnane«, hrvatske umetnike, združene v »Društvu«, matičnem »Kolu«, starino Čikoša poleg mladega revolucionarca Babića, vse jih vidimo v žaru svetle luči jugo-

slovenskega genija Meštrovića na radostnem, mladeniško zanosnem delu za renesanso jugoslovanske umetnosti, pa tudi renesanso skupnega tovarištva vseh rodov in veropovesti v mogočni stanovski, vso mlado državo objemajoči organizaciji.

Tako je prišlo že v letu 1919. do prvega velikega pozitivnega dejanja, do znamenite jugoslovanske umetniške razstave v Petit Palaisu v Parizu. Sledeča ji »strokovna udruženja« likovnih umetnikov v Beogradu, Zagrebu, Ljubljani z mariborsko podružnico in v Sarajevu so živo posegla v umetnostno življenje v državi in v narodu. Pričelo je veselo opredeljevanje po klubih, razborito tekmovanje v borbah smeri in generacij, ki je doseglo svojo vidno kulminacijo na I. kongresu jugoslovanskih likovnih umetnikov v Zagrebu, ki mu je kumoval kot častni predsednik Ivan Meštrović. Bistveno vprašanje, ki ga je reševalo — žal pa dokončno neresilo — to zborovanje, je veljalo umetniškemu svetu, sestoječem iz delegatov iz vseh kulturnih centrov države, ki naj bi bil v bodoče kot organ ministrstva za prosveto odločal o vseh likovno kulturnih, kulturno političnih in sploh vseh umetnostno življenje zadevajajočih vprašanjih v državi.

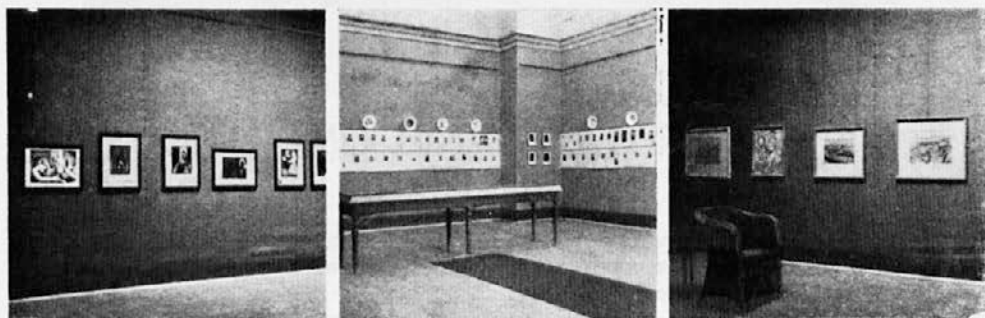
Žal, pa so se kmalu po I. kongresu pričeli javljati prvi znaki razkroja edinstveno zamišljene organizacije. Kot povsod drugod v našem javnem življenju, je tudi tu preozkosrčen, neelastičen ter birokratsko ohromel centralizem postal klica razkroja v sicer idealno zasnovanem »strokovnem udruženju«, ki je že tedaj bilo zamišljeno kot nekak sindikat jugoslovanskih likovnih umetnikov.

Posamezna udruženja so vegetirala še leta tu in tam, toda le v oslavljeni aktivnosti brez močnih pozitivnih dejanj. Do skupnih manifestacij je prišlo le sporadično in še to v neizčiščenih, nejasnih odnosih umetnika do umetnika ter umetnika do državnih instanc.

Vzajemna informacijska služba je polagoma popolnoma odpovedala, sčasoma je nekaj najmočnejših organizacij kot n. pr. zagrebška in sarajevska, likvidiralo v nezapaženi tihi smrti, »mukoma« pa sta se z menjavanjem predsednikov, odborov in likvidatorjev vzdržala še beograjsko in ljubljansko »udruženje«.

Čim sta pričela pojmati in usihati moč organizacije in aktiven poseg umetnikov samih v življenje naroda, je posegel v to življenje z rastočo polnomočjo etatizem državne prosvete. Ureditve razstav v tujini, izbira del, umetnostna propaganda, vsakršna pobuda, vse to se je izmuznilo iz rok razdruženih umetnikov, nad umetniki pa so zavladali direktorji galerij, uradni umetnostni referenti, kritiki in vrhovne kulturne oblasti.

Dogodki pred razstavo jugoslovanske umetnosti na Mednarodni razstavi v Parizu, pred podobno rimsko razstavo, dolgotrajni, mučni spori med beograjskimi likovnimi umetniki in Cvijeto Zuzorić, spor ki je bil — hvala Bogu — nedavno v splošno zadovoljstvo poravnani, pa so končno vendarle vzdramili umetnike iz mrtvila. Likovni umetniki, nemo prisostvujoči, ponašanju države na reprezentativnih razstavah v tujini s stvaritvami svojih umetnikov, da je izgledalo n. pr. v Parizu na videz, da jugoslovanska država nima drugih skrbi, kot za svojo likovno umetnost, — gledajoči pa, kako jim doma propada življenje, eksistenčne možnosti z njima moč in možnost umetniškega ustvarjanja — so se pričeli ponovno po dolgih letih lenivosti združevati,

Razstava v Jakopičevem paviljonu — Galanda — Maleš — Mušič

Zoran Mušič — Ljubljana — Gvaš 1938 — Privatna zbirka v Mariboru

iskati zaslombe in pomoči v stanovskem tovarštvu. Predvsem je zaživelo v Beogradu, kjer se je posrečilo tovarišu Mihi S. Petrovu, v Ljubljani pa G. A. Kosu zbrati ogromno večino likovnih umetnikov v krasno uspevajočo povsem poživljeno organizacijo. V plamtečem pozivu na složno delo in tovarštvu vseh je M. S. Petrov že na lanskem izrednem občnem zboru DSLU, ki se ga je udeležil kot delegat beograjskega udruženja, naprosil ljubljanske tovariše, da skličemo v našo slovensko prestolnico II. kongres likovnih umetnikov iz vse države.

Tako je prišlo po dolgih pripravah in odlaganjih ter ob dragoceni pomoči g. bana dr. Marka Natlačena do uresničenja II. vsedravnega kongresa likovnih umetnikov v Ljubljani, ki mu je predsedoval kot častni predsednik mojster Rihard Jakopič, v poslovodnem predsedstvu pa so bili za srbske tovariše Petrov, za hrvaške Tiljak in za slovenske Vavpotič.

Kongres je prejel pismene pozdrave predsednika Narodne galerije v Ljubljani, g. dr. Frana Windischerja in društva »Krug« iz Sarajeva, ter so mu prisostvovali poleg predstavnikov drugih oblasti prosvetni šef g. dr. L. Sušnik, ki je zastopal tudi g. bana, mestni svetnik g. prof. S. Kranjc, ki je zastopal predsednika mestne občine ljubljanske, predstavnik policijske uprave, ravnatelj mestnega muzeja načelnik g. dr. Rudolf Molé, upravnik Narodne galerije Ivan Zorman, zastopniki srbskega, hrvaškega in slovenskega časopisja in še drugi odličniki iz umetnostno zainteresiranih krogov. Kongresa se je udeležilo 16 zunanjih delegatov, od katerih so si naložili predvsem Beograjčani Petrov, Živanović ter Studin, od Hrvatov pa zlasti Svečnjak in Režek res veliko breme in prav tem, zlasti iniciativnosti neumornega Svečnjaka, pa prav tako neutrudljivemu Petrovu in Živanoviću, gre tudi levja zasluga, da je mogel uspeti kongres tak pozitivno in tako skladno, — da nam bo ostal vsem v spominu kot »edinstvena manifestacija tovarštva, socialne zavesti in stanovske solidarnosti slovenskih, hrvaških in srbskih umetnikov«, kot so to zapisale zagrebške »Novosti«.

I. V—č

UMETNIŠKA OKRASITEV JAVNIH ZGRADB

Ako si ogledamo naša mesta, velika in majhna, opazimo, da vkljub velikemu številu priznanih domačih arhitektov v umetniškem oziru daleč zaostajajo za kompleksi, odnosno zgradbami iz prejšnjih stoletij. Ni sistematičnega pravega regulacijskega načrta. Zunanost zgradb je dostikrat taka, da se človek čudi, kako je bilo mogoče, da so mogli zidati take nestvore. Vzrok je pač mnogokrat v tem, da si oni, ki zidajo svoje hiše, ne dajo delati načrtov od arhitektov, marveč od drugih, ki sploh nimajo pojma o arhitekturi, »samo, da bo vse cenejše«. Če se take nerednosti godijo v centrih, koliko bolj neokusne so stavbe na periferijah naših večjih krajev.

Te »plošne besede, ki so se v različnih variantah ponavljale po našem časopisju, revijah in raznih anketah, pridejo najbolj v poštev pri večjih reprezentativnih, da ne rečemo monumentalnih zgradbah, ki jih postavljajo javne korporacije ali pa razna podjetja. Pa ne samo to, da je zunanost brez vsakega okusa, še hujše pa je, da se po naših krajih redko opazi, da bi kakšno večje podjetje svojo stavbo okrasilo s kako dobro plastiko priznanega domačega umetnika ali ji tudi v notranjščini privoščilo n. pr. kako fresko. Zelo redka so taka podjetja in n. pr. v Ljubljani bi jih komaj našli malo več, kakor je prstov na eni roki. Pa tudi po drugih večjih krajih, ki jih poznam v naši državi, lahko rečem, da ni dosti boljše.

Če torej podjetja nočejo sama svojo stavbo na zunaj krasiti s primernimi dobrimi skulpturami, event. v svojih notranjščinah poslikati svoje dvorane ali razobesiti primerne dobre originale, jih je treba v to prisiliti, kakor so to storile tudi druge države, n. pr. Italija in Nemčija, ki zakonito zahtevajo od vsakega večjega podjetja, da mora poleg celotnega proračuna za stavbo dodati še neki procent za umetniško okrasitev stavbe. To pa lahko napravi podjetje na zunaj ali pa na znotraj, v prvi vrsti pa se gleda na arhitektonsko dovršeno zgradbo, ki naj jo krasijo tudi kaka skulptura priznanega domačega umetnika. Posebno pa se pazi na to, da so vestibili in drugi prostori, ki pridejo največ v dotiko z občinstvom (ne samo zaradi tujkega prometa, ampak zaradi umetnosti same), okrašeni s skulpturami, freskami, olji in podobnim. Druge države dajejo s svojimi javnimi poslopji v tem oziru privatnim podjetnikom najlepši zgled, ker vsako javno, tudi še tako majhno poslopje krasijo zunaj ali znotraj kako umetniško delo. Zato tudi država lahko zahteva od privatnika, da stori isto, zlasti pri večji reprezentativni zgradbi.

Iniciativo za tako ravnanje tudi v naših krajih bi morala dati v prvi vrsti naša večja mesta, ker se pač v mestih največ gradi. Tudi pri nas bi morala vsaj začasno iziti naredba z zakonsko močjo, da bi se pri vsaki večji stavbi zahtevala primerna vsota za umetniško okrasitev zunanjščine ali notranjščine; ta vsota naj bi znašala po razmerah in velikosti 2—5% od gradbene glavnice. Seveda bi morale vse javne institucije, t. j. državne in samoupravne, tudi prispevati vsote v isti višini v iste namene. S tem bi se naša mesta umetniško dvignila in bi se podprli razni dobri umetniki, ki ne morejo dobiti prave zapletitve in ginejo moralno in materialno.

Dr. Rudolf Molč

Olaf Globočnik — Slavonski motiv — Akvarel 1938

Velimir Rajić :

OPOROKA

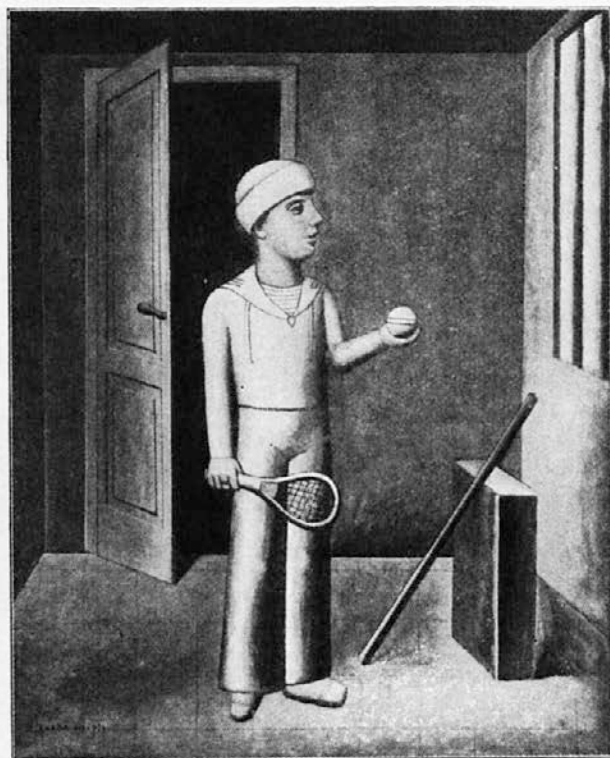
Ko umrem — saj dolgo ne bom živel,
še kak hip, pa se oglasila bo
pri dverih mojega življenja smrt:
in zdrobila bo železne spone,
ki dušo mi teže od rojstva
in bo strla večne sužnosti okove —
zato nikar mi ne sklenite rok,
saj živ sem vedno sklenjene imel.
In ne nosite me v cerkev —
saj kadar prosil sem Boga,
da odzame mi obup trpljenja,
uslišal me nikoli ni.
Nesite me naravnost v grob,
skopljite mi globoko jamo,
da mrtvega me sonce ne ogreje;
leden je mraz bilo življenje moje;
naj še zdaj kar zemlja me ogreje.

Križa mi nad glavo ne devljite,
saj na križu bil sem vse življenje;
s kamenjem zasujte mi gomilo,
naj visoko do neba se dviga!

In ko pride dan poslednje sodbe,
ko bodo mrtvi vstali iz grobov,
naj takrat vse živo bo pokopališče —
naj teži mi kamenje gomilo,
samo da vstati ne bom mogel.

In cvetja ne sadite mi na grob,
dehtečih nageljnov in rož rdečih;
le pelin zasadite mi na grob,
grenki pelin in robido ostro:
ker bilo je vse življenje pelin,
kaj potem mi mrtvemu bo nagelj?
Ker življenje vse bilo je trnje,
kaj mi neki mrtvemu bo roža?
Cvetja le na grob mi ne sadite,
dehtečih nageljnov in rož rdečih;
ko prva zasijala bo pomlad,
iz rož robida bo pognala
in iz nageljnov bo pelin vzbrstel:
Pelin grenke bo iztisnil solze,
a srce ranila bo robida,
ker bilo ni mar vam oporoke!

(Prevedel Fr. Tominec).

Carlo Carrà — Sin konstrukterja — Olje 1921

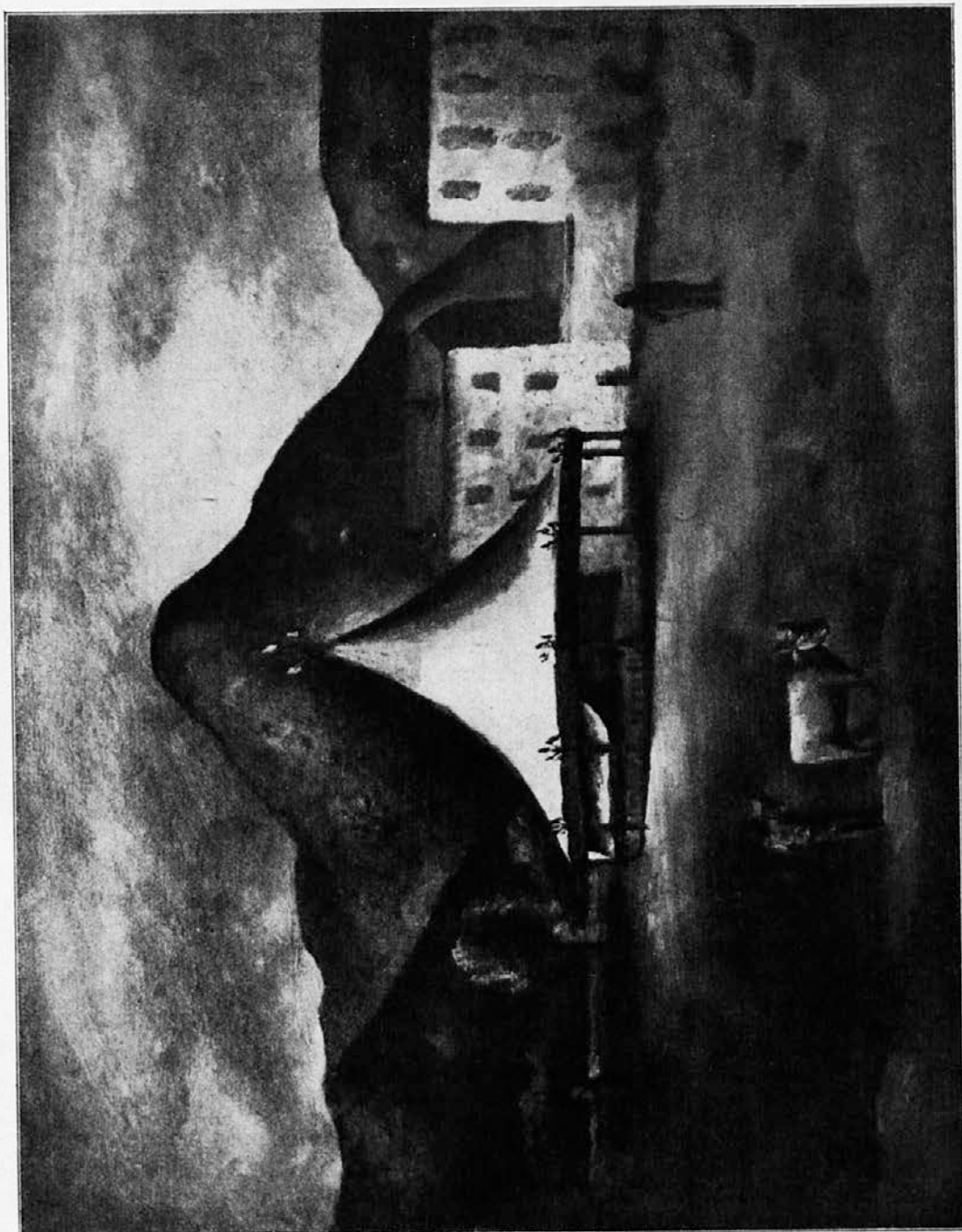
Fr. Šijanec

GALANDA, MALEŠ IN MUŠIČ

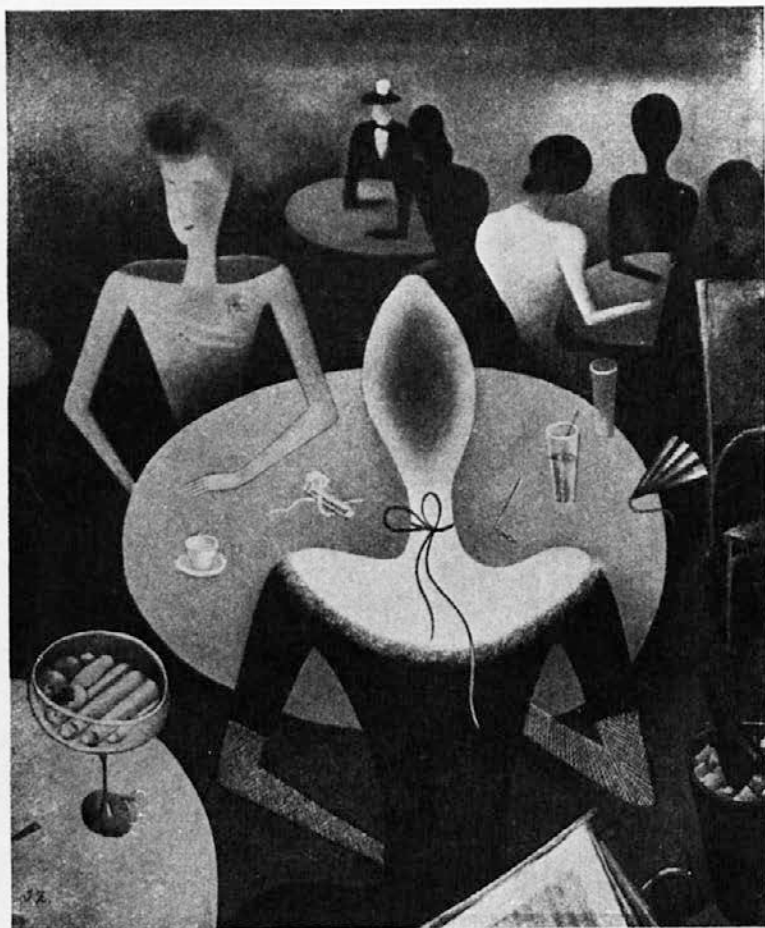
(Po razstavi v Jakopičevem paviljonu od 25. III. do 3. IV. 1938)

Razstavljene slike, grafike in keramika so bila dela umetniške trojice, ki ima skupno podlago v modernem ritmu formalnih sredstev, v neposredno močnem vsebinskem izrazu in v zrelem reševanju in obvladanju danih problemov. Razstava učinkuje neforsirano, izbrano in umerjeno, je na zunaj pregledna in izzveneva v notranji sorodnosti treh zavestno lastna pota zasledujočih tvorcev. Skupna je volja do neskaljenih prvin doživetja, rešuje pa Galanda plastične, Maleš linearne in Mušič barvne probleme.

Tokrat smo imeli gosta, ki je vreden svojega slovesa in naši hiši v čast, mi ga sprejemamo spricho njegove umetniške višine najpristrčneje: to je Slovak Mikuláš Galanda. Čujemo, da je iz praške šole pokojnega Brömseja, da je od tedaj Malešev znanec in da je dosegel najboljše priznanja na mednarodnih razstavah v Benetkah in na reprezentativni češkoslovaški razstavi v Moskvi. Njegova najbolj značilna in umetniško vsestransko prepričevalna dela, med katerimi bi posebej imenoval »Češajočo II.« (litogr.), »Mater z otrokom«, »Jutro«, »Deklico I.« in »Sama«, oznanjajo umetnika izredne tvorne moči, veččega kompozitorja in risarja-grafika, ki oblikuje vselej le iz notranje objektivnosti svoje fantazije. To niso forme subjektivnih dražljajev, zunanje optike, temveč likovno objektivirani prerezi skozi notranjo resničnost predstavljene in doživljene materije, Galandov stil preiskuje, v koliko in kje so snovne empirične realnosti skladne z likovno kompozicijami in plastično izraznimi funkcijami podobe. V toliko je izhodišče vsemu notranja narava, v toliko je cilj

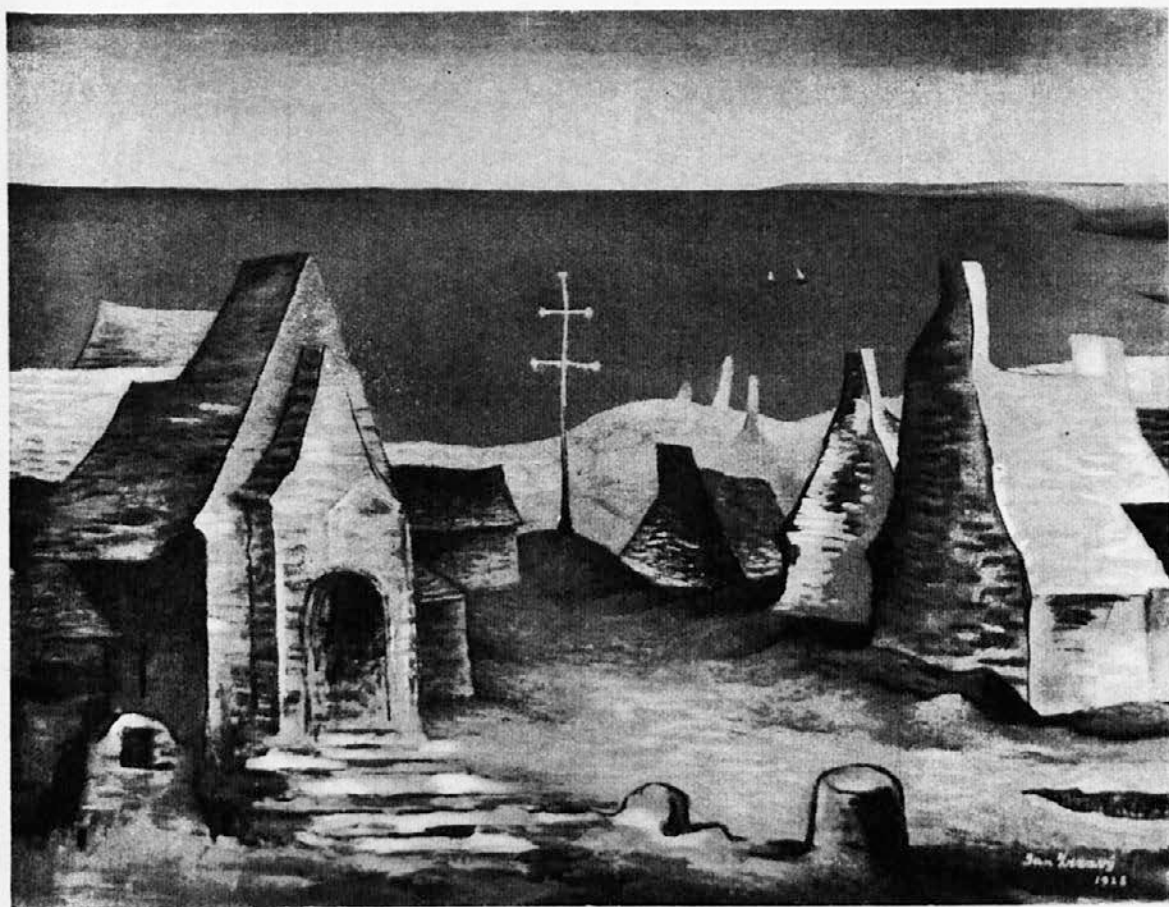

Carlo
Carrà —
Plesišće —
Olije 1924

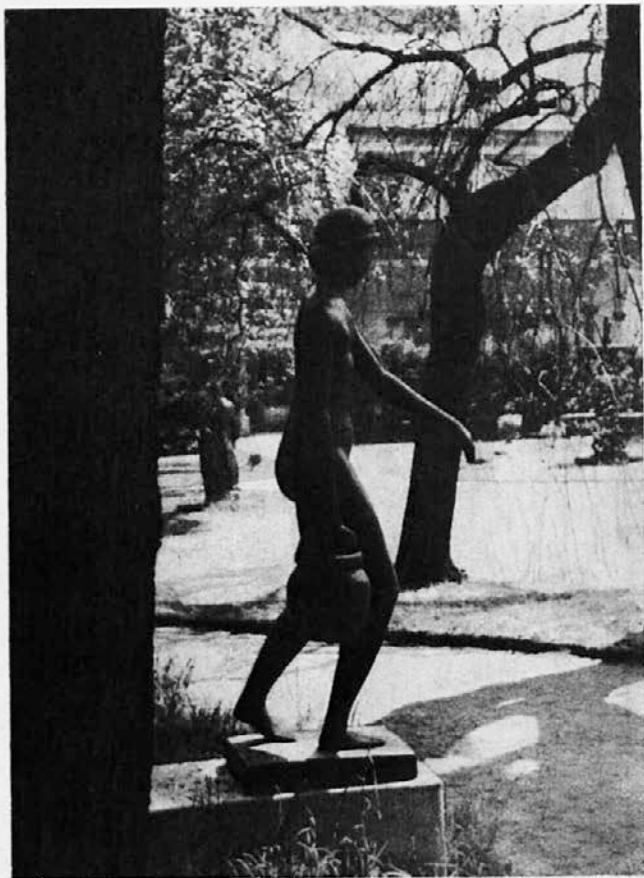
Jan Zrzavý — Kavarna — Olje

umetnina. Njemu je narava že apriori bolj plastičen kakor slikarski elaborat in zato se pogloblja prvenstveno v življenjsko in likovno-umetniško zakonitost plastične transkripcije ne zanemarja pa elementov svetlobne kompozicije, kjer jih v to svrhu potrebuje. Galandove forme se omeje na najnujnejši, najbistvenejši izraz psihične in likovno estetske vrednosti pojavov in so zato domače v krogu picassojevskega prototipa. Moderna evropska grafika in slikarstvo obče ne moreta prezreti osnovnih načel umetnostne avtonomnosti, ki zmaguje, kljub reakcionarnemu pritisku bastardnih smeri, sporedno s humanizacijo evropskih provinc in sporedno z napredkom poprečne kulturnosti. To dejstvo veže danes veliko evropsko družino modernih raziskovalcev likovnega sveta na nedeljive in skupne prvine. Nasprotno vsemu govoričenju o opadanju »povojnih smeri«, kakor se v zadregi oglašajo tradicionalisti, se je tok modernega realizma tako okrepil in posplošil, da postaja novi univerzalni stil nastopajočega stoletja in da vzbujajo autarkični prtljikavci s svojimi historičnimi emblemi le smeh in pomilovanje. Na Galandovem obzorju so ucepili Munch, Picasso in Kremlička med prvimi odkritja novega likovnega občutja, tako da je bilo treba umetniku le individualne moči, sprejemljivosti in lastne tvornosti, če je hotel soustvarjati po zakonih dobi latentnega stila. Kar velja za njega, velja za vso našo generacijo, ki je priključila, širila in poglobljala poti do osrčja usodnih umetnostnih obratov.

Jan Zrzavý — Nordijska pokrajina — Olje

Slovenci smo odkrili nova vrela naši umetnosti v povojnih letih v velikem po zaslugi grafike, ki je bila in je še odločilnega pomena za spoznanje in propagando nove likovne kulture. Med prvimi posredovalci je prinesel svoj delež Miha Maleš, ki je edini iz te generacije bil najplodnejši grafik, ne le prevajalec in posrednik, temveč z grafičnimi sredstvi oblikovalec svoje lastne umetniške osebnosti. Njegov priložnostni fresko in olja, — vzniki vsestranskega študija in aktivnosti, — bi pustili ob strani spričo provizore formulacije: da je Maleševo pretežno izrazno sredstvo grafična ploskev, neštetokrat preizkušena v vseh svojih izraznih možnostih, vrednotah in stopnjah. Maleš je napolnil glavno dvorano s pestrimi in raznovrstnim gradivom, naraslim tekom let do pravcate Malešove galerije slovenskih ljudi, žensk in mož, živih in umrlih, zasluženih ali ne, takih ali drugačnih, — a zajetih vsikdar v črnobelo omrežje shematizirajoče metamorfoze. Maleš je razstavil še enkrat obširen inventar svojih listov od dunajskih let (1922) naprej preko raznolikih peripetij, ki še danes niso pregledana in morda niti ne zavestno registrirana. Edino izbrana retrospektiva bi pokazala pota tako vneto prilagodljivega, a vmes spet svoj notranji obraz upajočega ustvarjalca. Največkrat so šli Malešu njegovi grafični predstavniki tokovi časovno sporedno in se prepletajo včasih več, včasih manj. Spominjam se tega doživetja o priliki Malešove kolektivne razstave v Mariboru. Tedanjih sijajnih litografij na pričujoči razstavi ni bilo. Nad zakladnico bliskovitih utrinkov, domislic, fragmentov

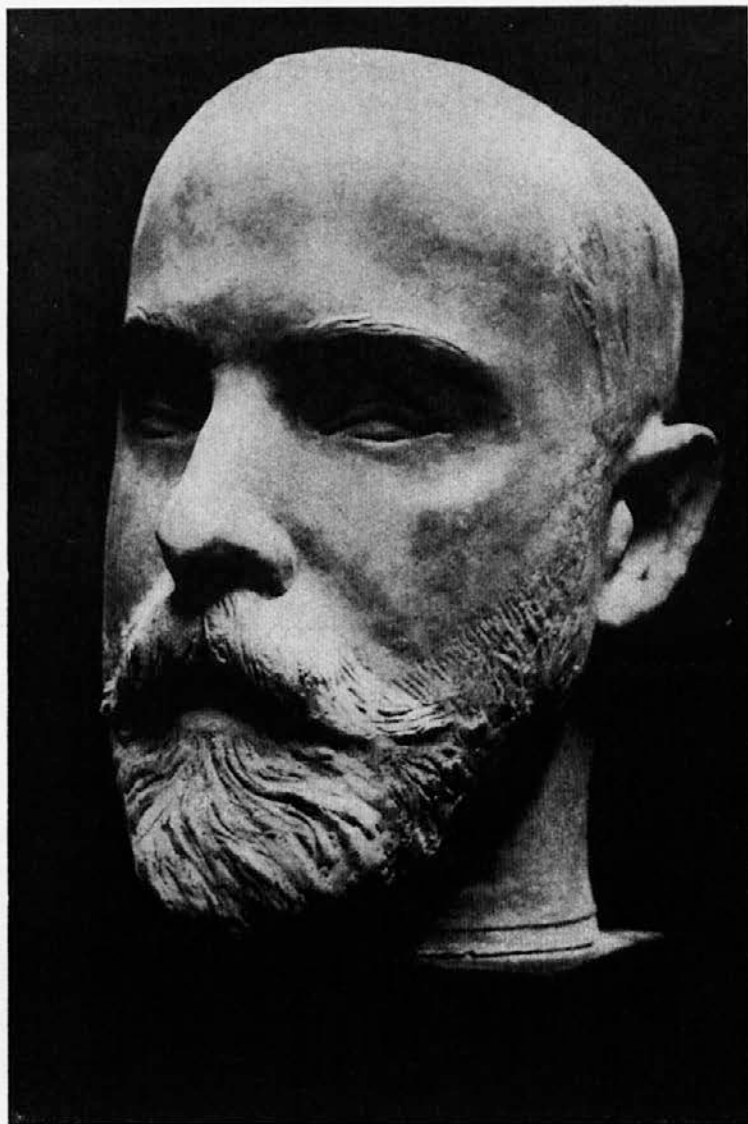

Aristide Maillol — Vrtna plastika — Bron

in vmes posejanih srčnih prelesti in sanj »v žlahtno rezanih kamnih« so še priče novejšje delavnosti: barvasta keramika. In še v isti dvorani: Maleševe književne izdaje. Toliko zavestne estetske zunanosti servira publiki najelegantneje le Maleš.

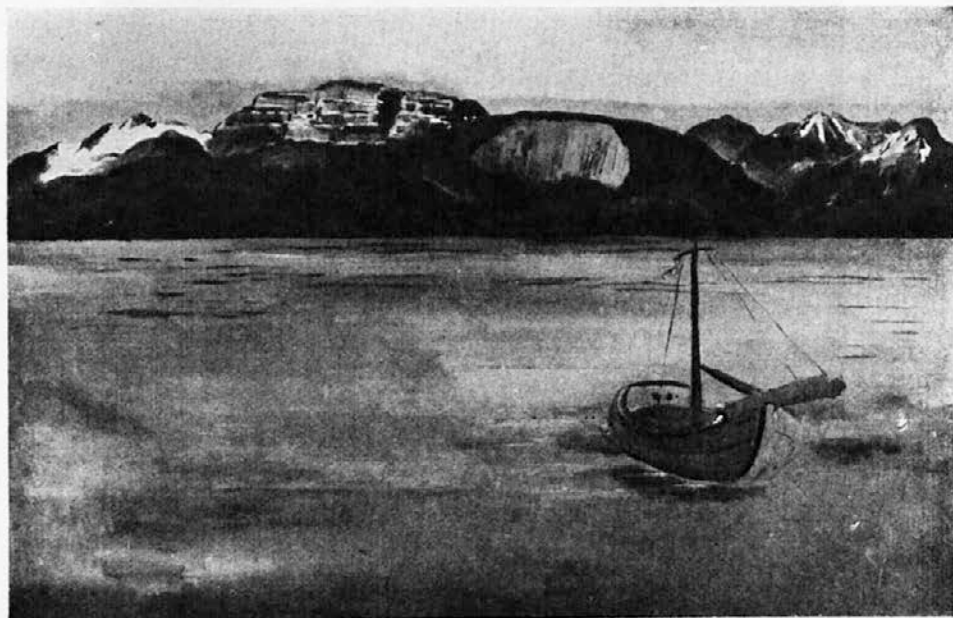
Dva cikla sta priklenila pozornost na umetnikovo novejšjo produkcijo: Golnik in Prešernov sonetni venec. V prvem je Malešev lesorez do kraja izčiščen in izbrušen. Ploskve se umirijo in dobe končne forme. Vsebina doživetja dozoreva sporedno z likovno predstavo, snovi akcesorij je v skladu z emocijono formo. Svet čuvstvenosti zajema podobo v vseh fazah njenega nastajanja enakomerno intenzivno. V prav isti meri velja to za Sonetni venec, le da je tu predloga teksta, miselna vsebina zadeva subjektivnega izbora in je zato snovni moment prepuščen fantazijski kombinaciji kot izhodišču emocije. Če nas zanima v prvi vrsti lik kot tak in prepuščamo literarno vsebinsko stran diskusiji, tedaj nudi tu dosežena rešitev nedvomno prepričevalen dokument o višku umetnikovih izraznih možnostih. Zgoščenost, ubranost, finesa, tako v liniji kakor v ploskvi, segajo z neposredno intuitivnostjo daleč preko običajnega ilustrativnega okvira v svet poetično muzikalne metamorfoze, to je v bližino najintimnejšega sozvočja forme in ritma.

Slikarski del razstave predstavljajo Mušičevi gvaši, 12 po številu. Tehnično predstavljajo za slikarjev študij nedvomno obogatitev znanja, ki si ga umetnik na ta način sistematsko in avtokritično širi. Mušičeva olja, prva, ki smo jih videli, so bila na lestvici naših mladih pravi novum, plod izvestne nepotvorjene slikarske orijenta-

Marta Jirasková — Slikar Zrzavý — Žgana glina

cije. Želeti je, da ne bo prekinil študija velikih mojstrov, ob katerih bo našel svojo lastno pot in jo nadaljeval v svobodni rasti in na dobrem fundamentu. Na vsak način je mogoče najti zvezo med gvaši in olji: v obeh primerih je še volja merodajna, z zgolj tehnično razlago ne prideš do cilja. Volja do česa? Pri Mušiču le do barvnih elementov v precepu luči in kompozicije. Zaenkrat preiskua tonsko skalo dveh ali treh barv najrajši. Izbere si pestro množico iz večjih razdalj (študije mariborskega kolodvora z bližnjega hriba) in filtrira tone impresije po večkrat. V taki razdalji atmosfere ni mogoče več negirati, pač pa tvori le posredovalno ulogo in je končni cilj le barvna ekspresija celokupne kompozicije. Na ta način pridobljeni kolorit ni več samo od ozračja in naturalističnih momentov zavisna tvorba, temveč v barvnem materialu vsebinsko poudarjena in objektivno izkristalizirana podoba.

Lav Simak — Korintski zaliv — Olje

IZ UMETNIŠKEGA SVETA

»Umetniški klub« v Mariboru je imel v februarju t. l. občni zbor, na katerem so bili izvoljeni za predsednika dr. M. Snuderl, za tajnika slikar Karel Jirak, za blagajnika pa slikar Ivan Kos. Na občnem zboru je bila med drugimi izražena želja za prireditev velike slovenske umetniške razstave, kar iskreno pozdravljamo.

Razstava umetnic Male antante je bila v Jakopičevem paviljonu v marcu 1938. Zastopane so bile priznane češkoslovaške, romunske in jugoslovanske umetnice, od Slovenk so razstavljale: Mara Kraljeva, Elda Piščančeva, Mira Pregljeva, Eara Remčeva, Anica Zupanec-Sodnikova, Avgusta in Henrika Santel, Dana Pajničeva (plastika) in Dušana Santel (arhitektura).

Razstava italijanskih portretov vseh vekov je bila otvorjena v Beogradu 27. marca in bo trajala do 10. maja 1938. Razstava je pod pokroviteljstvom kneza-namestnika Pavla in jo je uredil znani organizator velikih benečanskih razstav Nino Barbantini.

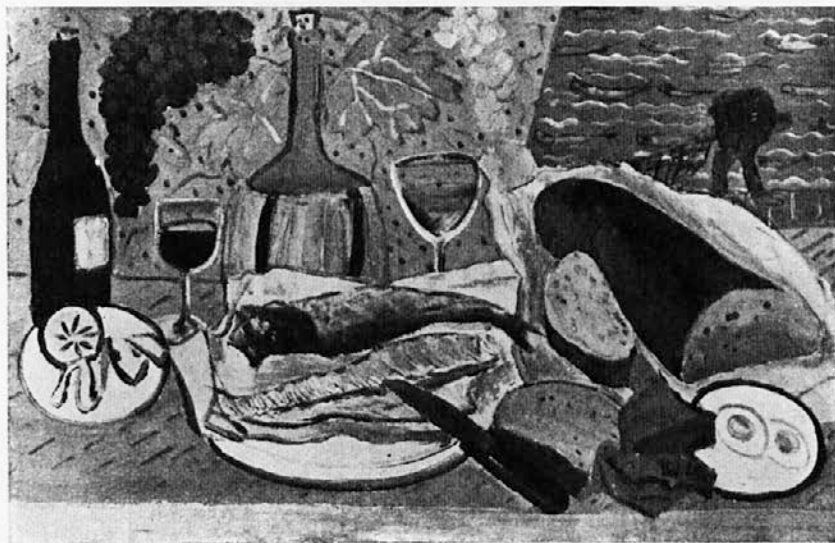
Dore Klemenčič je konec marca otvoril v Celju in Mariboru kolektivno razstavo svojih del.

Slikarja Maksim Sedej in Stane Kregar priredita skupno s kiparjema Smerdujem in Dremljom razstavo svojih del, ki bo v Jakopičevem paviljonu od 5. do 26. junija 1938.

O razstavnem katalogu zadnje razstave bratov Šubicev, ki ga je uredil in uvod napisal kustos dr. Rajko Ložar, so poročali številni dnevniki in revije v tujini. Doma smo to znanstveno delo nekam prezrli in omenili le mimogrede, najsi bi služilo tudi resno oceno.

Velimir Rajić (1879 — 1915), čegar pesem »Oporoka« objavljamo v današnji številki, je srbski pesnik, znan po iskrenem opevanju svojih čustev in pesimističnega gledanja na življenje. Izdal je knjigo »Pesem in proza«, v kateri se sem ter tja pojavlja tudi svobodni verz.

Banovinski proračun dravske banovine za leto 1938/1939 predvideva med izdatki prosvetnega oddelka tudi naslednje postavke: Podpora Umetnostno zgodovinskemu društvu v Ljubljani Din 5.000 in Narodni galeriji v Ljubljani Din 50.000, za odkup umetnin, znanstvenih zbirk, umetno-obrtnih predmetov in starin in za podpore za umetniško izpopolnjevanje je do-

Lav Šimák — Tihozitje — Olje

ločenih Din 155.000, za nagrade za najboljše likovne umetnine iz domače zgodovine pa Din 20.000.

Mikuláš Galanda, ki je od 23. marca do 3. aprila 1938 skupno z Miho Malešem in Zoranom Mušičem razstavljal v Ljubljani, je poleg Lud. Fulle (roj. 1902) najpomembnejši slovaški slikar. Rojen je bil 1895. leta v Stubnianskych tepliciach, nakar se je po dovršeni maturi podal na umetniško akademijo v Budimpešti. Po končani svetovni vojni je nadaljeval svoj študij v Pragi na umetnostno obrtni šoli pri prof. Brunnerju, nato na umetniški akademiji pri prof. Brömseju in zatem po Brömsejevi smrti pri prof. F. Thieleju, kjer mu je bil sošolec Miha Maleš. Od leta 1930 je profesor risanja na umetnostno obrtni šoli v Bratislavi. Za svoja dela je leta 1933 prejel slovaško državno nagrado generala Stefanika, leta 1936 je razstavljal tudi na svetovni grafični razstavi v Benetkah.

Prof. Frant. Thiele, je v marcu 1938 praznoval šestdesetletnico rojstva. Prof. Thiele je prav tako kot naša brata Šubica študiral na Dunaju pri znanem prof. Griepenkerlu in je danes še vedno zelo agilen učitelj na specialni šoli praške umetniške akademije, kjer je pri številnih učencih kot liberalen pedagog in ljubezniv mojster zelo priljubljen. Iz njegove šole je izšlo mnogo znanih slikarjev: Kubin (Coubine), Špala, Oppenheimer, Willi Nowák, slovak Mikuláš Galanda, hrvaški slikar Režek, cd Slovencev slikar Miha Maleš.

V vzhodnoslovaškem muzeju v Košicah je bila od 12. marca do 4. aprila velika razstava del znanega slovaškega slikarja Leopolda Horovitza (1838 do 1917).

Jan Zrzavý, o katerem smo v naši reviji že poročali, je prejel za svoje v današnji številki reproducirano delo »Kavarna«, od mednarodnega razsodišča zlato kolajno. Slika je bila razstavljena v okviru moderne češkoslovaške umetniške razstave no svetovni razstavi v Parizu. Portret Jana Zrzavega, ki ga tudi priobčujemo, je ustvarila znana češkoslovaška kiparica Marta Jirásková. Rojena je bila 1898. leta v Pragi, kjer je tudi dokončala akademijo pri prof. Janu Stursi. Včlanjena je pri »Mánesu«, in je razstavljala na Biennalu v Benetkah, mednarodni razstavi v Parizu (1937), Moskvi in Sofiji. Na razstavi umetnic Male antante v Ljubljani smo videli njeno plastiko v bronu Šarlotte G. Masarykove.

Ivan Etoře, rojen leta 1909. v Dubrovniku, je umrl dne 3. januarja 1938 v ljubljanski bolnišnici. Etoře je bil znan slikar, ki se je šolal v Zagrebu in v Italiji in je bil član hrvaške »Zemlje«. Razstavljal je med drugim tudi na zadnji jugoslovanski razstavi v Rimu. Iz preostanka denarnih sredstev, ki so jih žal prepozno zbrali beograjski podporniki, je D. S. L. U. v Ljubljani preskrbelo umrlemu tovarišu izkop iz skupnega groba in postavitev skromnega nagrobnika.

Veno Pilon — Rusinja — Olje 1925

Slovenska plesalka Meta Vidmarjeva je priredila 4. marca v ljubljanski drami produkcijo svoje plesne šole. Večer je obsegal dva dela: plesno krettno in samostojne solistične študije učenk in je pokazal pri vseh izvajalkah dovršeno gradnjo vseh elementov plesne umetnosti, jasno podobo resnega umetniškega hotenja in zlasti v drugem delu večera plastično oblikovanje lepih in globoko dojetih plesnih likov. Ni dvoma, da nam v plesni šoli Vidmarjeve dorašča rod, ki se bo v našem umetniškem življenju enakovredno uveljavil ob ostalih panogah slovenske umetnosti.

Suzanne Valadon, slavna francoska slikarica, je te dni umrla v Parizu. Rojena je bila leta 1867. v Limogesu, toda živela je skoraj vse življenje na pariškem Montmartru. Do svojega 16. leta je risala le za sebe — brez najmanjše misli, da bi postala

umetnica, da bi ji bilo slikarstvo poklic in da bi svoje slike prodajala... Slavni slikar, V. Goghov prijatelj Toulouse-Lautrec, je povsem slučajno videl nekaj njenih risb, jo seznanil s kiparjem Bartholomejem in obadva sta jo priporočila slikarju Degasu. Degas se je zdrznil nad tem samoniklim in divjim talentom, ali »boječa Marija«, kot so ji rekli, ni marala za pouk in korekture, vse je uredila sama s seboj. Dolgo ni hotela javno razstavljeni — prodajala je v salonu Vollard, kot drugi modernisti in tako se je zgodilo, da je tujina mnogo prej poznala njeno ime kot pa Francija. V pariških salonih je pričela redno razstavljeni šele od leta 1909. dalje.

Suzanne Valadon je bila mati leta 1883. rojenega in še živečega slavnega francoskega slikarja Mauricea Utrilla. Malo pred smrtjo je bila sredi marca v pariški galeriji Bernier velika razstava izbranih del Valladonove, ki je pokazala, da to slika-

Veno Pilon — Modelka — Olje 1925

rico lahko prištevamo med največje slikarje moderne francoske umetnosti. Njene slike odlikuje mojstrstvo brez primere, močno obvladanje predmeta, oster pogled brez vsake sentimentalne šbkosti.

Razstava surrealizma je bila odprta 17. januarja v Parizu v galeriji lepih umetnosti (Galerie de Beaux-Arts). Številni ljubitelji umetnosti so z velikim zanimanjem pričakovali otvoritev te razstave in na dan otvoritve same je bil v razstavne prostore tak naval, da je morala policija dohode zapreti. Posamezni obiskovalci so si še ob dveh zjutraj skušali ogledati razstavljena dela. Razstavni odbor se je potrudil, da napravi iz te razstave izrazito pomembno demonstracijo,

ne da bi hotel prikazati ta novi način izražanja surove in skoro grozotne odkritosti kot je bil surrealizem v svojih početkih, marveč da bi prišlo do kolikor mogoče popolne manifestacije tega umetniškega gibanja, usmerjenega v misterij in burlesko.

Trideset izbranih del, ki jih je naslikal znameniti Spanec Francisco Jose Goya (1746—1828) je bilo v januarju razstavljenih v pariškem muzeju L'Orangerie. Razstava je bila prirejena namesto prvotno nameravane razstave Goyevih slik, ki jih je hranil madridski muzej Prado. Najsi ta razstava ni mogla nuditi popolne predstave veličine tega mojstra, je vendarle pokazala bistvo Goyevega zna-

Vilim Svečnjak — Gostija — Risba 1937

čaja in njegov pomen za moderno slikarstvo v svojstvu predhodnika impresionizma. Zato je razumljivo, da je bila umetnost zagonetnega Spanca pri občinstvu in dnevnem tisku deležna velikega priznanja.

Dr. Dario de Tuoni, ki je tudi so-trudnik naše revije, je izdal v Trstu (Libreria E. Borsatti, 1938) svojo zbirko sonetov »Carso« (Kras). Rojen je bil 1892. v Innsbrucku in je sedaj profesor slovstva na Trgovski šoli v Trstu. Kraški soneti so po številu tretja de Tuonijeva pesniška zbirka in kažejo izrazito lirično nadarjenost z zelo lepim opisovanjem nam dobro poznanih kraških krajev (Prosek, Gabrovica, Dolina, Repentabor). Pesniška oblika je dovršena, vse sonete pa cdlikuje zdravo življenjsko modrovanje in krepko izražanje. Dr. de Tuoni je poleg svojega poklicnega in pesniškega dela tudi zaslužen sodelavec za kulturno zblizanje obeh dežel, vrhu tega pa tudi izvrsten poznavalec sodobne italijanske likovne umetnosti, kar

izpričuje tudi njegova razprava o umetnosti v Julijski krajini, ki smo jo priobčili v zadnji številki »Umetnosti«.

Roberto Longhi: Carlo Carrà, Milano 1937, založba Ulrico Hoepli, Via Berchet, Milano, 16⁰, cena 10 lir.

Gornja založba izdaja že dve leti vrsto monografij v redakciji Giovannija Scheiwilnerja, in sicer v dveh skupinah »Moderna italijanska umetnost« in »Moderna tuja umetnost«. V prvi skupini je izšlo doslej 29 monografij, po enotni ceni 10 lir za vsako knjižico, ki so vse bogato ilustrirane, z uvodi najpomembnejših italijanskih umetnostnih kritikov. Vsaka monografija izide v omejeni numerirani nakladi, običajno 1.000 izvodov.

Uvod v monografijo o Carlu Carrāju je napisal profesor za zgodovino umetnosti na univerzi v Bologni in znameniti poznavalec starega italijanskega slikarstva, strokovnjak za slikarstvo benečanske šole zgodnjega srednjega veka, dr. Roberto

Avgust Černigoj — Japonec — Olje

Longhi. Carlo Carrà je eden najpomembnejših sodobnih italijanskih slikarjev, ki je v početku pripadal tako imenovani futuristični smeri. Rojen 1881. leta v Quargnentu (Prov. Alessandria), je bil do 23. leta slikar dekoracij, nakar je vstopil v umetniško akademijo v Breri, kjer je svoj umetniški študij dokončal. Že v početku svojega umetniškega udejstvovanja se je Carrà naslonil na futurizem, ki ga je tedaj propagiral znani idejni vodja in pisatelj Marinetti. Poleg Carràja so k futuristični smeri v italijanskem slikarstvu pripadali še Gino Severini, Umberto Boccioni in Luigi Rusollo. Najmočnejša osebnost je bil vsekakor Carrà, ki se je pa po nekoliko letih v primeri z mladostnimi deli zelo umiril in kažejo njegove slike iz zadnjih dveh let tisto značilno usmerjenost v tako imenovani neorealizem.

Pričujoča monografija podaja popoln pregled umetnikovega delovanja z 32 reprodukcijami njegovih del in 1 podobo v barvah. Uvod profesorja Longhija podaja v

prerezu razvoj italijanskega futurističnega gibanja in pregled ustvarjanja Carràja v objektivni in prikupni obliki. Uvodu sledijo še življenjepisni podatki, seznam glavnih del Carràja in obsežna bibliografija del, potrebnih za podrobnejši študij tega umetnika. Carrà se poleg slikarstva udejstvuje tudi na polju umetnostne kritike v številnih italijanskih revijah.

Meisterwerke französischer Impressionisten, Berlin 1937, Založba Woldemar Klein, RM 5.60. Pod gornjim naslovom je izšel I. zvezek zbirke velikih srebrnih knjig (»Die silbernen Bücher«), v veliki četverki, ki prinaša mojstrovine francos. impresionizma. Zastopani so: Gustave Courbet, Edouard Manet, Claude Monet, Camille Pissarro, Alfred Sisley, Auguste Renoir, Edgar Degas, Henri de Toulouse Lautrec, Paul Cézanne in Paul Gauguin. Knjiga ima 9 podob v barvah in 18 reprodukcij slik, risb, lesorezov in litografij v fotolito-

grafski tehniki. Izvrsten uvod o impresionizmu na splošno in karakterizacijo posameznih mojstrov, z opisom reproduciranih slik, je napisal Karl Scheffer.

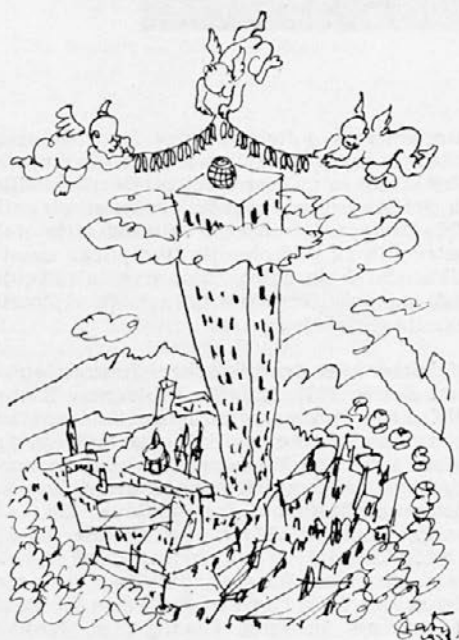
Poleg velikih srebrnih knjig izdaja založba tudi tako imenovane male srebrne knjige v osmerki, ki jih je izšlo dosedaj devet, po ceni RM 2.80 za vsako in vsebujejo reprodukcije del velikih mojstrov nemške in tuje likovne umetnosti od najstarejših časov pa do moderne umetnosti, z uvodi prominentnih nemških in tujih umetnostnih zgodovinarjev.

»Nike«, časopis posvečen poljski umetniški kulturi. Izdaja Institut Propagandy sztuki (Institut za propagando umetnosti) v Varšavi, Królewska 13. Izšel je prvi letnik v kvartu in 4 delih, preko 300 strani. Revija ima namen »služiti razvoju poljske umetniške kulture, ki naj kot samородen narodni izraz sodeluje z razvojem celotne evropske umetnostne kulture.« Na prvem mestu prinaša revija članek Slovenca dr. Vojeslava Moleta, rednega profesorja zgodovine umetnosti na univerzi v Krakovu »Umetnost in družba«, poročilo o razstavi poljske gotske umetnosti v Institutu za propagando umetnosti (Michal Walicki), Umetniško delo Vladysława Skoczylasa (Helena Blum), Impresionizem in problem stila v moderni umetnosti (Juliusz Starzyński), več razprav o Cézannu in nekaj drugih zanimivih člankov. IV. zaključni del I. letnika vsebuje statistične podatke o ob-

Maksim Sedej — Risba

širnem delovanju Instituta za propagando umetnosti. Vsem člankom so priloženi resumeji v francoskem jeziku, kar poljščine nevedčemu čitatelju delo olajša. Revija je tudi ilustrirana in prinaša 20 ilustracij med tekstom in 51 podob, odtisnjenih na prvovrstnem krednem papirju. I. letnik je odlično uredil Juliusz Starzyński.

Jan Severin — Spomin na Ljubljano

Jan Severin — Arhitekt:

»Se tole podrem, da lahko postavim piramide!«

Au jourd'hui, uredništvo in uprava: 52, Rue des Paquis, Zeneva. Urejuje gospa Elisabeth Henri-Hayem, izhaja desetkrat na leto, letna naročnina je 10 šv. frs. Revija je pričela izhajati 15. novembra 1937. in so izšle do sedaj tri številke. Urednica omenja v uvodu, da jo je vodilo pri izdajanju te revije zaupanje in vera v novo pomlajeno življenje in borba proti moralni in duhovni razrvanosti današnjega časa. Revija naj bi služila novemu življenju, ne tistemu življenju, ki ga gledamo v svojih sanjah, marveč življenju, ki nas dandanes obdaja in naj bi bila organ človeške kulture in humanosti. Prve tri številke dokazujejo po lepo izbranem materialu in odličnih sodelavcih iz vsega sveta, da bo revija to nalogo res tudi vršila, tembolj ker je kot izgleda neodvisna in v pravem pomenu besede mednarodna. Od član-
kov v zadnjih treh številkah navajamo: T. G. Masaryk: Mislil o vlogi državnika, M. David: Prezident Masaryk kot človek in legenda o njem, E. Henri-Hayem: Literarni preporod, E. Jaques-Deiacroze: Ritem, glasba in življenje, E. Henri-Hayem: Usoda poezije, Edgard Milhaud: Mednarodno sodelovanje v kolonijah in Claude Renaud: Sveta dežela v letu 1937.

Književni horizonti — zagrebačka književna revija, Zagreb, Frankopanska 9. Urejuje Ladislav Žimbek, letna naročnina 60.— din. S prvo dvojno številko 1.—2. za januar in februar 1938 je revija stopila v peto leto izhajanja. Ta številka vsebuje poleg številnih leposlovnih, pesniških in kritičnih prispevkov tudi recenzijo Bratka Krefta o Krleževi »Baladi Petrice Kerempuha«, ki jo je izdala Akademsko založba v Ljubljani, in oceno Franca Kozarja o Kreftovi »Veliki puntariji«. Revija ima izrazito borbeni in polemični karakter, kar je, kot pravi urednik v uvodu za peti letnik, dvignilo proti reviji legijo mračnežev in nazadnjakov, ki so pričeli revijo napadati in jo še napadajo. Kljub temu pa obljublja uredništvo, da bo tudi v bodoče prinašalo ne polemičnih člankov, marveč vrsto esejev, člankov, pesmi, študij in poročil, v katerih bo na svoj način govorilo o sodobnih književnih in umetniških problemih in pojavih, ne da bi pri tem razmetavalo z velikimi frazami in devizami.

Uredništvo prejema v zameno sledeče revije in časopise:

- »Sodobnost«, neodvisna slovenska revija, Ljubljana,
- »Ljubljanski zvon«, slovenska revija, Ljubljana,
- »Misel in delo«, kulturna in socialna revija, Ljubljana
- »Čas«, revija Leonove družbe, Ljubljana,
- »Mladika«, družinski list, Ljubljana,
- »Dejanje«, mesečnik za gospodarstvo, kulturo in politiko, Ljubljana,
- »Modra ptica«, leposlovna revija, Ljubljana,
- »Književnik«, hrvatski književni mesečnik, Zagreb,
- »Književni horizonti«, zagrebska književna revija, Zagreb,
- »Omladina«, Zagreb,
- »Pregled«, mesečna kulturna revija, Sarajevo,
- »Hrvatska revija«, Zagreb,
- »Franjevački vijesnik«, Visoko (Bosna),
- »Savremenik«, mesečnik društva hrv. književnikov, Zagreb,
- »Umetnički pregled«, Beograd,
- »Grafička revija«, izdaja Savez grafičnih delavcev, Zagreb,
- »Elán«, mesačnik pro literaturo a umenie, Praha II.,
- »Volné směry«, vydává spolek výtvarných umělců »Mánes«, Praha II.,
- »Život«, list pro výtvarnou práci a uměleckou kulturu, Praha III.,
- »Kunst und Handwerk«, Sudetendeutsche Monatsschrift, Reichenberg, Č.S.R.,
- »Au jourd'hui«, Revue internationale, Genève,
- »Nike«, revija za propagando poljske umetniške kulture, Varsova,
- »Dawna sztuka«, časopis za arheologijo in zgodovino umetnosti, Lwów,
- »Ženski svet«, Ljubljana,
- »Slovenija«, Ljubljana,

- »Obrtni vestnik«, Ljubljana,
- »Beaux-Arts«, umetniški tednik, Pariz,
- »Proteus«, časopis za prirodoznanstvo, Ljubljana,
- »Naša stvarnost«, časopis za književnost, znanost in umetnost, Beograd,
- »Lada«, týdeník inteligentnih žen, Praha,
- »Kritický měsíčník«, Praha,
- »Jugoslavija« — Jugoslovenski turizam, Split,
- »Razori«, list za odraslo mladino, Ljubljana,
- »Hrvatska smotra«, nacionalni književni mesečnik, Zagreb,
- »Duhovno življenje«, Buenos Aires, Argentina.

Pridobivajte nam novih naročnikov

Največji slovenski denarni zavod

Mestna hranilnica ljubljanska

Lastne rezerve nad Din 26.000.000'—

Prirastek novih vlog v januarju 1938 Din 14.075.000'— Prirastek novih vlog v februarju 1938 Din 10.694.000'— Prirastek novih vlog v marcu 1938 Din 10.572.000'— Vloge so vsak čas razpoložljive.

Za vse obveze hranilnice jamči Mestna občina ljubljanska

KNJIGOVEZNICA

Jože Žabjek

LJUBLJANA, Dalmatinova 10
TELEFON 24-87

Oskrbi hitro in poceni lepo in okusno vezavo vsakovrstnih knjig in vsa druga v stroko spadajoča dela. Trgovske knjige po naročilu. Lastni črtni stroj.